

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* PAUL CLAUDE: Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΟΥ ΣΤΟ ΘΕΟ (MA CONVERSION) (Μετάφρ. Ε.Ν. Μόσχου)	265
* ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΘΡΗΝΟΙ ΚΑΙ ΘΡΙΑΜΒΟΙ (Γεωρ. Ἀχ. Παπαδημητρίου)	272
* ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ (Νικ. Σ. Διγενή)	278
* ΔΥΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΑΤΑΘΕΤΟΥΝ ΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥΣ (Δ. Αύγερινού)	280
* ΠΡΙΝ ΚΛΕΙΣΕΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ (Ποίημα Α. Σταυρίτη)	283
* ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ (Βασιλ. Κ. Σταθάκη)	284
* «ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΟΣ ΣΟΥ ΩΣ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ» (Ποίημα Στεργίου Δημούλη)	285
* ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΠΡΟΚΡΟΥΣΤΕΣ (Πανορμίτη)	286
* ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τῆς Χ.Ε.Ε.)	288
* «ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ» (Β. Χ. Χαραλαμποπούλου)	291
* ΑΔΥΝΑΜΙΑ (Ποίημα Γ.Α. Παπαγεωργίου)	292
* ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	293
* ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	295

ΕΤΟΣ 62οv

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1999

ΑΡΙΘ. 605

ΔΡΧ. 200

«ΑΚΤΙΝΕΣ»

Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 62ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1999

Άριθ. 605

Η ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ ΕΝΑ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Με τόν Πώλ Κλωντέλ καταπαίαστηκε τὰ τελευταία χρόνια μελετώντας τὸ ἔργο του, ἕνα ἔργο πελώριο σὲ ἔκταση, ἀλλὰ πολὺ μεγάλο ἐπίσης σὲ βάθος καὶ μὲ ἔντονες μεταφυσικὲς ἀνιχνεύσεις καὶ θρησκευτικὲς ἢ καλύτερα χριστιανικὲς προεκτάσεις καὶ ἀναζητήσεις. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀπλώνεται στὰ κυριότερα εἶδη τοῦ λόγου, ὅπως εἶναι ἡ ποίηση, τὸ δοκίμιο, τὸ μελέτημα, ἡ ταξιδιωτικὴ ἐντύπωση κ.λ.π.

Ὁ Κλωντέλ γεννήθηκε στὸ χωριὸ Βιλλνέβ-σύρ-Φέρ-αν-Ταρντενούα, ἀνάμεσα στὴν Ἰλντε-Φράνς καὶ στὴν Καμπανία, στίς 6 Αὐγούστου τοῦ 1868, ὁπότε ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τόσο ἡ Ὁρθόδοξη ὅσο καὶ ἡ Καθολικὴ, ἑορτάζει ἕνα μεγάλο γεγονός ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως εἶναι ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτήρα. Στὸ χωριὸ αὐτὸ ὁ ἀδελφὸς τοῦ παπῶ τοῦ ποιητῆ εἶχε ὑπηρετήσει ὡς ἐφημέριος.

Τὰ πρῶτα χρόνια του, τὰ νεανικὰ καὶ ἐφηβικά, τὰ πέρασε ὁ Πώλ Κλωντέλ μέσα σ' ἕνα ἐντελῶς ἀντιθρησκευτικὸ κλίμα, τόσο κατὰ τὴ διάρκεια τῶν μαθητικῶν σπουδῶν του ὅσο καὶ μέσα στὰ πλαίσια τῆς οἰκογένειάς του. Κι ἐντούτοις ὁ νεαρὸς Κλωντέλ, ποὺ ἀπὸ τότε κρυφόκαγε μέσα του ἡ φλόγα τῆς ποιητικῆς καὶ γενικότερα τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ὑπὸ ἐντελῶς «μυστηριώδεις» καὶ «ἀποκαλυπτικές» συνθήκες, κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1886, μέσα σὲ μιὰν ἐπιδητικὴ ἀτμόσφαιρα στὸ Ναὸ τῆς Παναγίας τοῦ Παρισιοῦ (Notre-Dame) ἔζησε «τὸ πιὸ σημαν-

τικὸ περιστατικὸ τῆς ζωῆς του», ὅπως ἔχει γράψει, ποὺ ἐκδηλώθηκε μὲ τὴν ἰσχυρὴ μέσσα του ἐπενέργεια τῆς Θείας Χάρης καὶ τὴν ἐπάνοδό του στοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ χριστιανικὴ πίστη ποὺ ἀνέβλυσε μέσα ἀπ' τὴν καρδιά του κατὰ τρόπο ἀπόλυτο καὶ πειστικό.

Ἔως τότε ὁ νεαρὸς Κλωντέλ ζοῦσε μέσα σ' ἕνα ἀντιθρησκευτικὸ περιβάλλον ποὺ τὸν εἶχε φέρει στὸ σημεῖο νὰ εἶναι ἀκοινωνητος καὶ περίπου μισάνθρωπος, ὅπως τὸ ὁμολογεῖ κάπου πολὺ ἀργότερα ὁ ἴδιος ὁ ποιητῆς.

Ἄλλὰ τὸ πρῶτο φῶς τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἔστω δειλὰ καὶ ἀμυδρὰ στὴν ἀρχή, μπήκε μέσα στὴν ψυχὴ του διαβάζοντας δυὸ περιοδύδαστα ποιητικὰ διβλία ἐνὸς μεγάλου νεαροῦ τότε ποιητῆ τῆς Γαλλίας, τοῦ Ἀρθούρου Ρεμπώ. Ἦταν τὰ ἔργα του «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση» (1873) καὶ «Ἐκλάμψεις» (1886). Σὲ ἕνα ἀποκαλυπτικὸ του γράμμα, στὸν νεαρὸ φίλο του λογοτέχνη Ζὰκ Ριβιέρ, γράφει ὁ Κλωντέλ μερικὰ ἐνδιαφέροντα πράγματα πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Βρισκόμαστε στὰ μέσα τοῦ 1886, ὁπότε τὸ λογοτεχνικὸ περιοδικὸ «Vogue» δημοσίευσε μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἀποκαλυπτικὰ ποιήματα τοῦ Ρεμπώ. Τὸ γεγονός ὅτι τὰ ποιήματα αὐτὰ ἔπεσαν στὰ χέρια τοῦ Κλωντέλ καὶ τὰ διάβασε μὲ ἀπληστία, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ γεγονός σημαίνει ὅτι ἡ ἀνήσυχη καὶ ἀνικανοποίητη, μὲ τὴν τρέχουσα λογοτεχνικὴ δημιουργία, συνει-

δηση του Πώλ Κλωντέλ, έβρισκε κάτι τὸ πολὺ δυνατὸ, πὸν τὸ λαχταροῦσε μὲ ἔμφαση τὸ πνεῦμα του καὶ ἡ ψυχὴ του.

Αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ κείμενα τοῦ Ἄρθ. Ρεμπώ εἶναι πὸν ὀδήγησαν τὸν νεαρὸ Κλωντέλ στὰ πρόθυρα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἔφεραν μέσα του τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ. Γιὰ τὸν Πώλ Κλωντέλ τὸ ἔργο τοῦ Ρεμπώ, καὶ ἐιδικότερα τὸ «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση», ὅπως γράφει ὁ ἴδιος ὁ ποιητής, «ἦταν μιὰ ἀληθινὴ Κόλαση, ἡ παλιά, πὸν τίς πόρτες τῆς τίς ἄνοιξε ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου». Μέσα σ' αὐτὰ τὰ συγκλονιστικὰ καὶ δραματικὰ, γιὰ τὴν ἐνορατικὴ τους δύναμη, περὶ ποιήματα, παρατηρεῖ ὁ Κλωντέλ, «δὲν εἶναι ἓνα παιδί, δὲν εἶναι ἓνας ξεχωριστὸς λογοτέχνης, ἀλλὰ ὅπως μέσα στη Βίβλο, εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος πὸν ἐκφράζει, κάτω ἀπὸ συνθήκες πὸν τοῦ δημιουργοῦσε ἢ πτώση, μὲ κάποιους παθητικὸς τόνους, τὴ δυστυχία του καὶ τὴν ἐλπίδα του». Καὶ ἄς τονίσουμε καὶ τοῦτο ἀκόμη, ὅτι ὁ Ρεμπώ ὅταν ἔγραψε τὸ «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση» ἦταν μόνις 19 χρονῶν.

Ἔτσι διαβάσει κανεῖς, στὸ πράγματι δραματικὸ αὐτὸ ποίημα τοῦ Ρεμπώ, ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἄλλους, καὶ τοὺς ἀκόλουθους στίχους του: «Ἀναζητῶ τὸ Θεὸ μὲ λαμπαργία... ἐκ βαθέων, Κύριε... Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὸς ἡ κραιπάλη εἶναι βλακεία καὶ ἀνοησία ἢ διαφθορά. Γι' αὐτὸ θὰ πρέπει τὴ σαβίλα νὰ τὴν παραμερίσουμε... Τὸ δίκαιο τραγούδι τῶν ἀγγέλων ὑψώνεται ἀπὸ τὸ καρδί τῆς σωτηρίας, εἶναι ἡ θεία ἀγάπη... Δὲν εἶμαι αἰχμάλωτος τοῦ λογικοῦ μου... Ἄν ὁ Θεὸς μοῦ χάριζε τὴν οὐράνια γαλήνη τῶν αἰθέρων, τὴν προσευχὴ, ὅπως στοὺς παλιοὺς ἀγίους... Ἐμπιστευτεῖτε λοιπὸν σὲ μένα, ἡ πίστη ἀνακουφίζει, καθοδηγεῖ, θεραπεύει...»

Ἐπίσης, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔργο τοῦ Ρεμπώ, ὁ Κλωντέλ ἔγραψε στίς 12 Μαρτίου 1908 στὸ νεαρὸ φίλο του Ζὰκ Ριβιέρ τὰ ἀκόλουθα, ἐκτιμῶντας βαθύτερα τὰ ὅσα εἶχε διαβάσει στίς «Ἐκλάμψεις» καὶ στὸ «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση» πὸν τόσο τὸν προετοίμασαν ψυχικὰ γιὰ νὰ δεχτεῖ, λίγον καιρὸ ἀργότερα, τὴν ἐπενέργεια τῆς Θείας Χάρης: «Ἡ ἐπίδραση τοῦ Ρεμπώ, γράφει ὁ Κλωντέλ, ἐπάνω μου ὑπῆρξε βασικὴ. Ἄλλοι καὶ ἰδίως ὁ Σαίξπηρ, ὁ Αἰσχύ-

λος, ὁ Ντάντε καὶ ὁ Ντοστογιέφσκι, ὑπῆρξαν δάσκαλοί μου καὶ μοῦ δίδαξαν τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης μου. Ἀλλὰ ὁ Ρεμπώ εἶχε μιὰ δύναμη πὸν θὰ τὴν ἔλεγα σπερματικὴ καὶ πατρικὴ καὶ πὸν πράγματι μὲ κάνει νὰ πιστεύω ὅτι ὑπάρχει μιὰ γένεση στὴν τάξη τῶν πνευμάτων, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν τάξη τῶν σωματιῶν. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὸ πρωινὸ ἐκεῖνο τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1886 ὅταν ἀγόρασα τὸ μικρὸ ἐκεῖνο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ "Λὰ Βόγκ» πὸν περιλάμβανε τὴν ἀρχὴ τῶν «Ἐκλάμψεων». Στάθηκε γιὰ μένα ἡ ἀνάγνωσή της, ἓνας φωτισμός. Ἐπιτέλους ἔδωαινα ἀπὸ τὸν βδελυρὸ ἐκεῖνο κόσμον τοῦ Ταῖν, τοῦ Ρενάν καὶ τῶν ὑπολοίπων Μολόχ τοῦ 19ου αἰῶνα, ἀπ' αὐτὸ τὸ κάτεργο, ἀπὸ τὴ φριχτὴ αὐτὴ μηχανὴ πὸν διέπεται ὅλη ἀπὸ νόμους ἀκαμπτους καί, γιὰ μεγαλύτερη δυστυχία μου, γνωστοὺς, πὸν μποροῦσε νὰ τοὺς διδαχτεῖ κανεῖς. Τὸ ὑπερφυσικὸ μοῦ εἶχε ἀποκαλυφτεῖ. Ἡ μεγαλοφυΐα μοῦ παρουσιάστηκε μὲ τὴν πιὸ ἐξοχη καὶ τὴν πιὸ ἀγνή μορφὴ της, ἄν ἓνας φωτισμός πὸν μοῦ εἶχε ἔρθει ξαφνικὰ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ γνωρίζει κανεῖς ἀπὸ πού».

Μὲ τὴν ἴδια προσοχὴ καὶ ἀποτελεσματικότητά θὰ διαβάσει σὲ λίγες μέρες ὁ Κλωντέλ καὶ τὸ «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση», πὸν ἐπίσης βαθιὰ τὸν ἐπηρεάσει.

Αὐτὲς οἱ ἀληθινὰ συγκλονιστικὲς, στὴ δραματικότητά τους, ἐνορατικὲς διαπιστώσεις ἐνὸς ἐπαναστατημένου ἐφήβου, ὅπως ἦταν ὁ Ρεμπώ, καθὼς τονίζει ἓνας κριτικὸς τοῦ ἔργου του, ὁ Χένρυ Μίλλερ, ἐκφράζουν κατὰ τὸν πιὸ συγκλονιστικὸ τρόπο, τὸν πόθο τοῦ ἀνθρώπου νὰ νιώσει τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴ σωτηρία του, ὅταν κατεβεῖ καὶ τὸ τελευταῖο σκαλί τῆς ἀβύσσου, ὅπου τὸν φέρνει ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ ἁμαρτία, καὶ φτάσει μπροστὰ στὴν πύλη τῆς Κόλασης (Καὶ ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ προσθέσω ὅτι περισσότερες βιογραφικὲς καὶ ἄλλες λεπτομέρειες γιὰ τὸν Ρεμπώ, μαζί μὲ τὴ μετάφραση αἰρίων ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὸ «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση» θὰ βρεῖ ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀναγνώστης στὸ βιβλίον μου «Ε.Ν. Μόσχου, Παράλληλοι Ρυθμοί, δοκίμια καὶ μεταφράσεις» τοῦ ἐκδ. οἴκου «Ἀστὴρ» τῶν Ἄλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου).

Οι «Ακτινες» έχουν ασχοληθεῖ με τὸ ἀληθινὰ ἀποκαλυπτικὸ ἔργο τοῦ Πῶλ Κλωντέλ, ἀπὸ τὸ 1939, με τὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα μελετήματα τῶν Γ. Η. Φτυραῶ «Πῶλ Κλωντέλ» («Ακτ.» 1939 σελ. 278), Γ. Βερίτη «Ὁ ποιητὴς ποὺ θρῖσκει τὴν ἀλήθεια» («Ακτ.» 1943 σελ. 15), Πέτρου Κλωνάρη «Πῶλ Κλωντέλ καὶ Ζὰκ Ριβιέρ» («Ακτ.» 1941 σελ. 169) καὶ Ροζέ Μιλλιέξ, γενικοῦ Γραμματέα τότε τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν, «Τὸ ἔργο τοῦ Πῶλ Κλωντέλ» («Ακτ.» 1944 σελ. 139).

Ἰδιαιτέρα θὰ ἤθελα νὰ σταθῶ στὸ μελέτημα τοῦ ἀλησμόνητου ποιητῆ καὶ δοκιμογράφου Γ. Βερίτη με τὸν τίτλο «Ὁ ποιητὴς ποὺ θρῖσκει τὴν ἀλήθεια», πολὺ ἐμπεριστατωμένο καὶ καλὰ συγκροτημένο, ποὺ στηρίζεται κυρίως σὲ ἓνα ἀποκαλυπτικὸ κείμενο τοῦ ἴδιου τοῦ Κλωντέλ, με πολλὰ πλούσια αὐτοβιογραφικὰ στοιχεῖα, με τὸν τίτλο «Ma conversion» ἀπὸ ὅπου παραθέτει μερικὰ καίρια, καὶ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐφηβικῆς ζωῆς του, περιστατικά.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἀποκαλυπτικὸ καὶ ἀληθινὰ συγκλονιστικὸ, ἀλλὰ καὶ γνήσια αὐτοβιογραφικὸ, κείμενο τοῦ Κλωντέλ νομίζουμε ὅτι θὰ ἦταν ἀναγκαῖο σήμερα, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια (ὕστερα ἀπὸ 56 χρόνια) νὰ δοθεῖ ὁλόκληρο στὴ δημοσιότητα προκειμένου νὰ τὸ γνωρίσει καὶ ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης. Ἐὰν μάλιστα συνδύαζε κανεὶς τὸ διάβασμα τοῦ κειμένου αὐτοῦ με τὴν ἀναδρομὴ στὰ κείμενα

περὶ Κλωντέλ ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, θὰ εἶχε ὁλοκληρώσει τὴν εἰκόνα τοῦ μεγάλου ποιητῆ τῆς Γαλλίας, ποὺ τὸ ἔργο του ἐξακολουθεῖ νὰ σπουδάζεται στὴ χώρα του καὶ νὰ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο μελέτης καὶ φιλολογικῆς ἔρευνας.

Ἄλλωστε ἡ μικρὴ αὐτὴ ἀναδίφηση στὸ ἔργο τοῦ Κλωντέλ γίνεται, θὰ λέγαμε, καὶ σήμερα ἀναγκαῖα καὶ ἐνδιαφέρουσα, ἀφοῦ ἡ προσπάθεια γιὰ ἓναν ἀποφασιστικὸ καὶ συνεπῆ πνευματικὸν ἀγώνα, γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, εἶναι καὶ σήμερα τὸ ἴδιο σκληρὴ, ὅπως καὶ στὰ χρόνια τῆς ἐποχῆς τοῦ νεαροῦ ἀγωνιζόμενου ποιητῆ Πῶλ Κλωντέλ. Καὶ ἡ σκληρότητα τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνα ἐπαναλαμβάνεται καὶ στὶς μέρες μας, ὅποτε παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο ἐπανόδου σὲ μιὰ ὑλιστικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς ποὺ φέρνει ἀσφύξια στὸν ἄνθρωπο τοῦ καιροῦ μας.

Ἡ πνευματικὴ πείρα τοῦ Πῶλ Κλωντέλ, ὅπως ἀντικαθρεφτίζεται στὸ «Ma conversion» (ἓναν τίτλο ποὺ τὸν ἀποδώσαμε στὰ ἑλληνικὰ «Ἡ ἐπιστροφή μου στὸ Θεό») εἶναι μιὰ συγκλονιστικὴ μαρτυρία, γραμμένη τὸ 1913, τόσο γιὰ τὸν ἀγώνα ἐνὸς νέου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως ἦταν ὁ νεαρὸς Πῶλ Κλωντέλ, ὅσο καὶ γιὰ τὶς μέρες μας, ὅποτε οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἰδιαιτέρα οἱ νέοι μας, παλεύουν γιὰ νὰ κρατήσουν ζωντανὴ τὴ δύναμη καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ πνεύματος.

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

PAUL CLAUDEL Ἡ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΜΟΥ ΣΤΟ ΘΕΟ (MA CONVERSION)

Γεννήθηκα στὶς 6 Αὐγούστου τοῦ 1868. Ἡ μεταστροφή μου ἔλαβε χώρα στὶς 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1886. Ἦμουν τότε δέκα ὀχτῶ χρονῶν. Ἀλλὰ ἡ ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς μου ἦταν κιόλας, ἐκείνη τὴ στιγμή, πολὺ προχωρημένη. Παρ' ὅλο ποὺ ἡ οἰκογένειά μου ἦταν δεμένη, καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρῆς, με προγόνους πιστοὺς ποὺ ἔδωσαν πολλοὺς κληρικοὺς στὴν Ἐκκλησία, ἐντούτοις στάθηκε ἀδιάφορη καί, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀφι-

ξή μας στὸ Παρίσι, ἔγινε ἐντελῶς ξένη στὰ θέματα τῆς Πίστεως. Προηγούμενως εἶχα κάνει μιὰ καλὴ πρώτη κοινωνία πού, ὅπως συνέβαινε με τὴν πλειονότητα τῶν νέων παιδιῶν, ὑπῆρξε συγχρόνως ἡ ἐπισφράγιση καὶ τὸ τέλος τῆς θρησκευτικῆς μου πρακτικῆς.

Μεγάλωσα ἢ καλύτερα μορφώθηκα στὴν ἀρχὴ ἀπὸ ἓναν ἐλευθερόφρονα καθηγητῆ, ὕστερα σὲ κολλέγια ἀντιθρησκευτικὰ τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἔπειτα, στὸ τέλος, στὸ λύκειο

του Μεγάλου Λουδοβίκου στο Παρίσι. 'Από τότε που μπήκα σ' αυτό το ίδρυμα, είχα χάσει την πίστη μου που μου φαινόταν ασυμβίβαστη με την πλειονότητα του λαού. 'Η μελέτη της «Ζωής του Χριστού» του Ρενάν, με έφοδίασε με καινούργιες προφάσεις, σ' αυτή την αλλαγή των πεποιθήσεών μου, που άλλωστε τὸ καθετὶ γύρω μου τὸ διευκόλυνε ἢ τὸ ἐνθάρρυνε. Πῶς θυμάται κανεὶς αὐτὰ τὰ δυστυχημένα χρόνια τῆς δεκαετίας τοῦ 'Ογδόνα, τὴν ἐποχὴ πού συνέβηκε μιὰ πλήρης ἀνάπτυξη τῆς νατουραλιστικῆς λογοτεχνίας. Ποτὲ ὁ ζυγὸς τῆς ὕλης δὲν μοῦ φάνηκε καλύτερα δεδαιωμένος. "Ὅλα ἐκεῖνα πού εἶχαν ἓνα ὄνομα στὴν τέχνη, στὴν ἐπιστῆμη καὶ στὴ λογοτεχνία, ἦταν ἀντιθρησκευτικά. "Ὅλες οἱ, ἄς ποῦμε, μεγάλες προσωπικότητες τούτου τοῦ αἰῶνα, πού πλησίαζε νὰ τελειώσει, διακρίνονταν γιὰ τὴν ἐχθρότητά τους ἀπέναντι στὴν Ἐκκλησία. 'Ο Ρενάν μεσουρανοῦσε. Προέδρευε, κατὰ τὴν τελευταία ἀπονομὴ τῶν βραβείων, στὸ λύκειο τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, στὴν ὁποία εἶχα παραστῆ καὶ μοῦ φαίνεται ὅτι εἶχα βραβευτεῖ ἀπὸ τὰ χέρια του. 'Ο Βίκτωρ Οὐγκὸ μὸλις εἶχε πεθάνει μέσα σὲ μιὰν ἀποθέωση. 'Ἐτσι στὰ δεκαοχτῶ μου χρόνια πιστευα κι ἐγώ, αὐτὸ πού πιστευαν οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι, πού θεωροῦνταν μορφωμένοι ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. 'Η ἰσχυρὴ ἀντίληψη τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ συγκεκριμένου ἦταν ἀμαυρωμένη μέσα μου. Δεχόμενοι τὴ μονιστικὴ καὶ μηχανιστικὴ ἀντίληψη σὲ ὅλη τῆς τὴν ἔκταση, πιστευα ὅτι τὸ καθετὶ ὑπαγόταν σὲ «νόμους» καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ κόσμος ἦταν μιὰ σκληρὴ ἀλυσίδα ἀπὸ γεγονότα καὶ αἶτα, πού ἢ ἐπιστῆμη θὰ ἐρχόταν μεθαῦριο νὰ ξεκαθαρίσει ἀπόλυτα.

"Ὅλα αὐτὰ μοῦ φαίνονταν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πολὺ λυπηρὰ καὶ ἀφόρητα. "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδέα τοῦ καντιανοῦ χρέους, πού μᾶς παρουσίαζε ὁ καθηγητῆς μου τῆς φιλοσοφίας Μπυρντώ, ποτὲ μοῦ δὲ στάθηκε δυνατὸ γιὰ μένα νὰ τὴν ἀφομοιώσω. Ἐξάλλου ζοῦσα μέσα στὴν ἀνηθικότητα καὶ οἰγὰ-οἰγὰ ἐπεφτα σὲ μιὰ κατάσταση ἀπελπισίας. 'Ο θάνατος τοῦ παπποῦ μου, πού τὸν ἔβλεπα

ἐπὶ μῆνες νὰ κατατρῶγεται ἀπὸ ἓναν καρκίνο στὸ στομάχι, μοῦ εἶχε ἐμπνεῦσει ἓναν βαθὺ τρόμο καὶ ἡ σκέψη τοῦ θανάτου δὲ μὲ ἐγκατέλειπε. Εἶχα ἐντελῶς λησμονήσει τὴ θρησκεία καὶ βρισκόμουν, ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, σὲ μιὰν ἄγνοια στὴν ὁποία βρίσκεται κι ἓνας ἄγιος.

Τὸ πρῶτο ἀμυδρὸ φέγγος ἀλήθειας μοῦ δόθηκε ὅταν ἦρθα σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ βιβλία ἐνὸς μεγάλου ποιητῆ στὸν ὁποῖον ὀφείλω μιὰ αἰώνια εὐγνωμοσύνη. 'Ο ποιητῆς αὐτός, πού ἔχει καταλάβει ὡς πρὸς τὴ διαμόρφωση τῆς σκέψης μου μιὰ ἐξέχουσα θέση, εἶναι ὁ Ἀρθουρὸς Ρεμπώ. 'Η μελέτη τῶν «Ἐκλάμψεων» καὶ ὕστερα, μερικὸς μῆνες ἀργότερα, τοῦ «Μιὰ ἐποχὴ στὴν Κόλαση», στάθηκε γιὰ μένα ἓνα καίριο περιστατικό. Γιὰ πρώτη φορὰ αὐτὰ τὰ βιβλία ἀνοίγαν μιὰ χαραμίδα στὸ ὑλιστικὸ μου κάτεργο καὶ μοῦ ἔδιναν τὴ ζωνηρὴ καὶ σχεδὸν ἀυθόρμητη αἴσθησι τοῦ ὑπερφυσικοῦ. 'Αλλὰ ἡ συνηθισμένη κατάστασή μου τῆς ἀσφυξίας καὶ τῆς ἀπελπισίας, ἐξακολουθοῦσε.

'Ἐτσι εἶχε διαμορφωθεῖ τὸ δυστυχημένο αὐτὸ παιδί πού στίς 25 Δεκεμβρίου 1886 πῆγε στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας (Notre-Dame) στὸ Παρίσι, γιὰ νὰ παρακολουθήσει ἐκεῖ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες τῶν Χριστουγέννων. Εἶχα ἀρχίσει τότε νὰ γράφω καὶ μοῦ φαινόταν ὅτι στίς τελετὲς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, θεωρούμενες ἀπὸ ἓνα ἀνώτερο πνεῦμα ἐρασιτεχνίας, θὰ ἔβρισκα κατάλληλα ἐρεθίσματα καὶ τὸ ὑλικὸ γιὰ μερικὰ γυμνάσματα παρακμῆς. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες, καθὼς σπρωχνόμουν καὶ ἀσφυχτιοῦσα μέσα στὸ πλῆθος, παραβρέθηκα, δοκιμάζοντας μιὰ μέτρια χαρὰ, στὴ μεγάλῃ λειτουργία. Κατόπιν, μὴ ἔχοντας τί ἄλλο καλύτερο νὰ κάνω, πῆγα καὶ στὸν ἑσπερινό. Τὰ παιδιὰ τῆς χορωδίας, στὰ λευκὰ ντυμένα, καὶ οἱ μαθητὲς τῆς Κατώτερης Ἱερατικῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Σαρντοννέ, πού τὰ βοηθοῦσαν, ἦταν ἑτοίμα νὰ ψάλλουν αὐτὸ πού ἔμαθα ἀργότερα πῶς ἦταν ὁ ψαλμὸς «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον». Ἐγὼ ἔστεκα ὀρθὸς μέσα στὸ πλῆθος, κοντὰ στὸ

δεύτερο περιστύλιο, εκεί που μπαίνει κανείς για την χορωδία, δεξιά απ' την πλευρά του σκευοφυλακίου. Τότε ακριβώς είναι που συνέβηκε το γεγονός εκείνο, που δεσπόζει από τότε σ' ολόκληρη τη ζωή μου. Μέσα σ'εμιά στιγμή την καρδιά μου την άγγιξε η Θεία Χάρη και πίστεψα. Πίστεψα με μιά τέτοια δύναμη παραδοχής, με μιά τέτοιαν εξανάσταση ολόκληρου του είναι μου, με μιά τόσο δυνατή πεποίθηση, με μιά τέτοια βεβαιότητα, που δεν άφηνε περιθώριο για κανενός είδους αμφιβολία, έτσι ώστε από τότε όλα τὰ βιβλία, όλες οι αντιλογίες, όλα τὰ τυχαία περιστατικά μιάς ταραγμένης ζωής, δὲ στάθηκαν ικανά νὰ χαλαρώσουν τὴν πίστη μου, οὔτε ἀκόμη, κυριολεκτικά, νὰ τὴν ἀγγίξουν. Εἶχα ἀποκτήσει ξαφνικά τὸ σπαραχτικὸ συναίσθημα τῆς ἀθωότητος, τῆς αἰώνιας νηπιότητος τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο στάθηκε γιὰ μένα μιά ἀνέκφραστη ἀποκάλυψη.

Δοκιμάζοντας, ὅπως πολὺ συχνὰ τὸ εἶχα ἐπιχειρήσει, νὰ ἀνασυντάξω τὰ λεπτὰ που ἀκολούθησαν τὴν ἐξαιρετικὴν ἐκείνη στιγμή, ἀνακάλυπα τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα, ὅμως, δὲν ἀποτελοῦσαν παρὰ μιά μονάχα ἀστραπή, ἓνα μονάχα ὄπλο, που ἡ Θεία Πρόνοια χρησιμοποιοῦσε, γιὰ νὰ φτάσει καὶ ν' ἀνοίξει τέλος τὴν καρδιά ἐνὸς δυστυχισμένου παιδιοῦ που ἦταν τόσο ἀπελπισμένο: *«Πόσο οἱ ἄνθρωποι που πιστεύουν εἶναι εὐτυχισμένοι! Εἶναι ὅμως ἀλήθεια αὐτό; Εἶναι ἀλήθεια! Ὁ Θεὸς ὑπάρχει, εἶναι ἐδῶ. Εἶναι κάποιος, εἶναι ἓνα ὄν τόσο προσωπικὸ ὅσο κι ἐγώ. Μ' ἀγαπᾷ καὶ με καλεῖ».*

Μοῦ ἤρθαν τότε δάκρυα καὶ ἀναστεναγμοί, κι ἐκεῖνος ὁ τρυφερὸς ὕμνος «Adeste» πρόσθετε κι ἄλλα ἀκόμα στὴ συγκίνησή μου, μιά πολὺ γλυκιὰ συγκίνηση ἀναμιγμένη, ὅμως, μ' ἓνα συναίσθημα φόβου καί, σχεδόν, φρίκης. Γιατί οἱ φιλοσοφικὲς μου πεποιθήσεις παρέμεναν ἀπόλυτες. Ὁ Θεὸς τίς εἶχε ἀφήσει, ἀκόμα, περιφρονητικά, ἐκεῖ ὅπου βρίσκονταν, καὶ δὲν ἔβλεπα τίποτα που νὰ μποροῦσε ν' ἀλλάξει. Ἡ Καθολικὴ θρησκεία μοῦ φαινόταν πάντα πῶς ἦταν ὁ ἴδιος θησαυρὸς ἀπὸ παράλογα ἀνέκδοτα, ἐνῶ, οἱ

κληρικοί τῆς καὶ οἱ πιστοί, μοῦ ἐνέπνεαν τὴν ἴδια ἀποστροφή που ἔφτανε στὸ μίσος καὶ στὴν ἀπέχθεια. Τὸ οἰκοδόμημα τῶν ἀντιλήψεών μου καὶ τῶν γνώσεών μου, παρέμεινε ἀνέπαφο καὶ δὲν τοῦ ἔβρισκα κανένα ἐλάττωμα. Ἐκεῖνο που μοῦ συνέβηκε μονάχα, ἦταν ὅτι κατόρθωσα νὰ βγῶ ἀπὸ κεῖ μέσα. Μιά νέα καὶ φοβερὴ ὕπαρξη, με τρομερὲς ἀπαιτήσεις, γιὰ ἓναν νέο ἄνθρωπο κι ἓναν καλλιτέχνη, ὅπως ἤμουν ἐγώ, μοῦ εἶχε ἀποκαλυφθεῖ καὶ δὲν ἤξερα πῶς νὰ τὸν συμψιλώσω με κάτι απ' ὅλα ὅσα με περιτριγύριζαν. Ἡ μόνη παρομοίωση που θὰ μποροῦσα νὰ βρῶ, γιὰ νὰ ἐκφράσω αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς τέλειος σύγχυσης, εἶναι ἐκείνη ἐνὸς ἀνθρώπου που θὰ τοῦ ξεριζωναν ξαφνικά τὸ δέρμα του γιὰ νὰ τὸ βάλουν σ' ἓνα ξένο σῶμα, ἀνάμεσα σ' ἓναν ξένο κόσμο. Ἐκεῖνο που μοῦ δημιουργοῦσε τὴ μεγαλύτερη ἀπέχθεια στὶς πεποιθήσεις μου καὶ στὶς κλίσεις μου, ἦταν αὐτὸ που ἐντούτοις ἀποτελοῦσε τὴν ἀλήθεια, ἦταν ἐκεῖνο ἀκριβῶς στὸ ὁποῖο, θέλοντας καὶ μὴ, ἔπρεπε νὰ προσαρμοσθῶ. Ἄ, τουλάχιστο δὲ θὰ τὸ κατόρθωνα αὐτό, χωρὶς νὰ ἔχω προσπαθῆσει καθετὶ που θὰ μοῦ ἔδινε τὴ δυνατότητα τῆς ἀντίστασης.

Αὐτὴ ἡ ἀντίσταση κράτησε τέσσερα χρόνια. Τολμῶ νὰ πῶ ὅτι ἀντέταξα μιά καλὴν ἀμυνα καὶ ὅτι ἡ πάλη μου ὑπῆρξε τίμια καὶ ὀλοκληρωτικὴ. Τίποτα δὲν παρέλειψα νὰ κάνω. Χρησιμοποίησα ὅλα τὰ μέσα γιὰ τὴν ἀντίστασή μου κι ὄφειλα νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ἓνα ὕστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ ὄπλα μου, που δὲν μοῦ χρησίμευαν οἱ τίποτα. Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ μεγάλῃ κρίση τῆς ὑπαρξῆς μου, αὐτὴ ἡ ἀγωνία τῆς διάνοιας γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ἀρθούρος Ρεμπώ ἔχει γράψει τὰ ἀκόλουθα: *«Ἡ πνευματικὴ μάχη εἶναι τὸ ἴδιο σκληρὸ ὅσο καὶ ἡ μάχη που γίνεται ἀνάμεσα σ' ἐμπόλεμους ἀνθρώπους. Σκληρὴ νύχτα! Τ' ἀποξεραμένα αἵματα απ' αὐτὴ τὴ μάχη καπνίζουν ἀκόμα πάνω στὸ πρόσωπό μου».*

Οἱ νέοι που ἐγκαταλείπουν τόσο εὐκόλα τὴν πίστη, δὲ γνωρίζουν πόσο θὰ τοὺς στοιχίσει ἀργότερα γιὰ νὰ τὴν ξαναποκτήσουν καὶ με πόσα βάσανα πληρώνεται αὐτὸ τὸ τί-

μημα. Ἡ σκέψη τῆς Κόλασης, ἡ σκέψη ἐπίσης ὅτι ἡ ἐπιστροφή μου στὴν ἀλήθεια θὰ μὴ ἐπέβαλε τὴ θυσία, ὅπως μοῦ φαινόταν, ὅλων τῶν θεληγῆτρων καὶ ὅλων τῶν ἀπολαύσεων, ἦταν κυρίως αὐτὸ πού μὲ τραβοῦσε πρὸς τὰ πίσω.

Ἄλλὰ στὸ τέλος, ἰδίως, ἀπὸ τὸ βράδυ ἐκεῖνο τῆς ἀξιομνημόνευτης μέρας πού πέρασα στὴ Νότρ-Ντάμ καὶ γύρισα στὸ σπίτι μου, ἀνάμεσα σὲ βρεγμένους ἀπὸ τὴ βροχὴ δρόμους, πού τώρα μοῦ φαίνονταν τόσο παράξενοι, πῆρα στὰ χέρια μου μιὰ προτεστάντικη Βίβλο, πού μιὰ γερμανίδα φίλη εἶχε ἀλλοτε προσφέρει στὴν ἀδελφή μου Καμίλλη. Ἔτσι γιὰ πρώτη φορὰ ἄκουσα τὸν τόνο αὐτῆς τῆς φωνῆς, τόσο γλυκιᾶς καὶ τόσο ἀδυσώπητης, πού ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ ἀντηχεῖ μὲς στὴν καρδιά μου. Δὲν γνώριζα παρὰ μονάχα ἀπὸ τὸν Ρενὰν τὴν ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ καί, ἀπὸ τὶς πεποιθήσεις αὐτοῦ τοῦ πανούργου, ἀγνοοῦσα ἰδίως ὅτι εἶχε ἀποκληθεῖ κάποτε ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ. Κάθε λέξη, κάθε γραμμὴ διέψευδε, μὲ μιὰ μεγαλειώδη ἀπλότητα, τὶς ἀναίσχυντες διαθεβαιώσεις τοῦ ἀποστάτη καὶ μοῦ ἄνοιγε τὰ μάτια. Εἶναι ἀλήθεια μάλιστα καὶ τὸ ὁμολογοῦσα αὐτὸ μαζί μὲ τὸν Κεντυρίωνα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ. Σὲ μένα ἦταν πού, ἀνάμεσα σὲ πολλούς, ἀπευθυνόταν ὁ Παῦλος καὶ μοῦ ὑποσχόταν τὴν ἀγάπη του. Ἄλλὰ συγχρόνως, ἂν δὲν τὸν ἀκολουθοῦσα, δὲν θὰ ἔμενε γιὰ μένα ἄλλη ἐπιλογή ἀπὸ τὴν κόλαση. Ὡ, δὲν εἶχα καμὴν ἀνάγκη νὰ μοῦ ἐξηγήσουν τί ἦταν ἡ Κόλαση, ἀφοῦ εἶχα περάσει ἐκεῖ μιὰ «Ἐποχὴ» μου. Αὐτὲς οἱ λίγες ὥρες ἦταν ἀρκετὲς γιὰ νὰ μοῦ δείξουν, ὅτι ἡ Κόλαση βρῖσκεται παντοῦ, ὅπου δὲν βρῖσκεται ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Κι ὕστερα τί μ' ἐνδιέφεραν ὅλα τὰ ἄλλα, μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ καινούργιο καὶ ἐξαισιοῦν πού μόλις τώρα μοῦ εἶχε ἀποκαλυφτεῖ;

Αὐτὸς πού ἔτσι μιλοῦσε μέσα μου ἦταν ὁ καινούργιος ἄνθρωπος. Ἄλλὰ καὶ ὁ παλιὸς ἀντιστεκόταν μὲ ὅλες του τὶς δυνάμεις καὶ δὲν ἤθελε τίποτα νὰ ἐγκαταλείψει ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ πού ἀνοιγόταν μπροστὰ του. Νὰ τὸ ὁμολογήσω; Κατὰ βάθος, τὸ πιὸ ἰσχυρὸ συ-

ναίσθημα πού μ' ἐμπόδιζε νὰ διαλαλήσω τὶς πεποιθήσεις μου, ἦταν ὁ σεβασμὸς πού ἔτρεφα στὸς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ σκέψη μου νὰ ἀναγγεῖλω σὲ ὅλους τὴ μεταστροφή μου, νὰ πῶ στὸς γονεῖς μου ὅτι θὰ ἤθελα νὰ νηστεύω τὴν Παρασκευὴ, καὶ νὰ ἀναγορευτῶ ἔτσι, ἐγὼ ὁ ἴδιος, σὲ ἕναν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς καθολικοὺς πού τόσο τοὺς εἰρωνεύονταν, μὲ ἔκανε νὰ περιλούμαι μ' ἕναν κρύο ἰδρώτα καί, ὥρες-ὥρες, ἡ ὀρηκτικότητα πού μοῦ ἐρχόταν, μοῦ προξενοῦσε μιὰν ἀληθινὴ ἀγανάκτηση. Ἄλλὰ αἰσθανόμενον ἐπάνω μου ἕνα σταθερὸ χέρι. Καὶ δὲν γνώριζα οὔτε ἕναν ἱερέα. Καὶ δὲν εἶχα οὔτε ἕνα φίλο χριστιανό.

Ἡ μελέτῃ τῆς θρησκείας στάθηκε τώρα τὸ κυρίαρχο ἐνδιαφέρον μου. Τί περιεργό πράγμα! Ἡ ἀγρύπνια τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ξύπνημα τοῦ ποιητικοῦ χαρίσματος, γίνονταν μέσα μου συγχρόνως, διαψεύδοντας τὶς προκαταλήψεις μου καὶ τοὺς παιδικοὺς φόβους μου. Σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ἔγραψα, στὴν πρώτη τους μορφή, τὰ δράματά μου «Χρυσόκεφαλος» καὶ «Ἡ Πολιτεία». Ἄν καὶ ἤμουν ἀκόμα ξένος στὴ μυστηριακὴ ζωὴ, ἐντούτοις συμμετεῖχα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀρχίζα ἐπιτέλους νὰ ἀνασαιῶ καὶ ἡ ζωὴ εἰσχωροῦσε μέσα μου ἀπὸ ὅλους μου τοὺς πόρους.

Τὰ βιβλία ἐκεῖνα πού περισσότερο ἀπὸ ἄλλα μὲ βοήθησαν, σὲ τούτῃ τὴν περίοδο τῆς ζωῆς μου, ὑπῆρξαν ἀρχικὰ οἱ «Σκέψεις» τοῦ Πασκάλ, ἕνα ἔργο ἀνεκτίμητο γιὰ ὅσους ἀναζητοῦν τὴν πίστη, παρ' ὅλο πού ἡ ἐπίδρασή του σὲ πολλοὺς ὑπῆρξε ὀλέθρια. Ἡ «Ἀνύψωση πρὸς τὰ Μυστήρια» καὶ οἱ «Μελέτες πάνω στὸ Εὐαγγέλιο» τοῦ Μποσσουὲ καὶ οἱ ἄλλες φιλοσοφικὲς του πραγματεῖες, ἡ ποίηση τοῦ Ντάντε καὶ τὰ θαυμαστά διηγήματα τῆς Ἀδελφῆς Ἐμμερίχ. Ἡ «Μεταφυσικὴ» τοῦ Ἀριστοτέλη μοῦ εἶχε ξεκαθαρίσει τὸ πνεῦμα καὶ μὲ ἔμπαζε σὲ περιοχὲς τῆς γνήσιας λογικῆς. Ἡ «Μίμηση τοῦ Χριστοῦ» ἐξάλλου ἀνῆκε σὲ μιὰ σφαῖρα πολὺ προχωρημένη γιὰ μένα καὶ τὰ δυὸ πρῶτα βιβλία τῆς μοῦ εἶχαν φανεῖ ὅτι διέθεταν μιὰ τρομερὴ τραχύτητα.

Ἄλλὰ τὸ μεγάλο βιβλίο, πὸν μοῦ ἦταν ἀνοιχτὸ καὶ ἀπ' ὅπου πήρα τὰ μαθήματά μου, ἦταν ἡ Ἐκκλησία. Νά 'ναι γιὰ πάντα εὐλογημένη αὐτὴ ἡ μεγάλη καὶ μεγαλόπρεπη μητέρα πὸν στὰ γόνατά της τὰ ἔμαθα ὅλα. Περνοῦσα ὅλες μου τὶς Κυριακὲς στὴ Νότρ-Ντάμ καὶ πῆγαινα ἐκεῖ, ὅσο μποροῦσα πιὸ συχνά, μέσα στὴ βδομάδα. Ἀκόμα τότε ἦμον ἀκάτεχος γιὰ τὴ θρησκεία μου, ὅπως μπορεῖ νά 'ναι κανεὶς γιὰ τὸ βουδισμό. Καὶ ἰδοὺ πὸν τὸ θεῖο δράμα ξετυλιγόταν τώρα μπροστά μου, μὲ μιὰ μεγαλοπρέπεια πὸν ξεπερνοῦσε ὅλη μου τὴ φαντασία. Ὡ, δὲν ἐπρόκειτο πιά γιὰ τὴ φτωχὴ γλῶσσα τῶν βιβλίων πὸν ἀναφέρονταν στὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα. Ἦταν ἡ πιὸ βαθιὰ καὶ ἡ πιὸ μεγαλειώδης ποίηση, οἱ πιὸ σεβαστὲς ἀνδραγαθίες πὸν τὶς ἐμπιστεύτηκε ποτὲ κανεὶς στὰ ἀνθρώπινα πλάσματα. Δὲν μποροῦσα νὰ χορτάσω ἀπὸ τὸ θέαμα τῆς θείας λειτουργίας καὶ κάθε κίνηση τοῦ ἱερέα ἐγγραφόταν βαθιὰ στὸ πνεῦμα μου καὶ στὴν καρδιά μου.

Τὸ διάβασμα τῆς ἀκολουθίας τῶν Νεκρῶν, τῆς ἀκολουθίας τῶν Χριστουγέννων, τὸ θέαμα τῶν ἡμερῶν τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας, ὁ ὑπέροχος ὕμνος τοῦ Exultet, πὸν δίπλα του οἱ πιὸ μεθυστικοὶ τόνοι τοῦ Σοφοκλῆ καὶ τοῦ Πινδάρου μοῦ φαίνονταν ἀνούσιοι, ὅλα αὐτὰ μὲ συνέθλιβαν ἀπὸ σεβασμὸ καὶ ἀπὸ χαρὰ, ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, ἀπὸ μετάνοια καὶ ἀπὸ λατρεία.

Λίγο-λίγο, σιγὰ καὶ ἐπίπονα, γινόταν μέρα μέσα στὴν καρδιά μου, ἀπὸ τὴν ἰδέα ὅτι ἡ τέχνη καὶ ἡ ποίηση εἶναι καὶ τὰ δυὸ θεῖα καὶ ὅτι οἱ ἡδονὲς τῆς σάρκας, ὄχι μόνο δὲν τοὺς εἶναι ἀπαραίτητες, ἀλλ' ἀπεναντίας τοὺς εἶναι ἐπιβλαβεῖς. Πόσο μακάριζα τοὺς εὐτυχημένους Χριστιανούς πὸν τοὺς ἔβλεπα νὰ κοινωνοῦν! Ὡς πρὸς ἐμένα τολμοῦσα μὲ δυσκολία νὰ ξεγλιστρήσω καὶ νὰ βρεθῶ ἀνάμεσα σὲ κείνους πὸν κάθε Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ἔρχονταν νὰ προσκυνήσουν τὸ ἀκάνθινο στεφάνι.

Ἐντούτοις τὰ χρόνια περνοῦσαν καὶ ἡ κατάστασή μου γινόταν ἀφόρητη. Παρακαλοῦσα μυστικὰ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τὸ Θεό,

ἀλλὰ δὲν τολμοῦσα νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου. Κάθε μέρα ὁμως οἱ ἀντιλογίες μου γίνονταν καὶ πιὸ ἀδύνατες καὶ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ πιὸ στέρεη. Ὡ, πῶς τὸ γνώριζα τόσο καλά, τούτη τὴ στιγμή, καὶ πόσο τὸ ἄγγελμα τοῦ Θεοῦ πάνω στὴν ψυχὴ μου ἦταν τόσο δυνατὸ. Τότε πῶς ἔβρισκα τὸ κουράγιο νὰ τοῦ ἀντισταθῶ;

Τὸν τρίτο χρόνο διάβασα τὶς «*Μεταθανάτιες Γραφές*» τοῦ Μπωντλαῖρ καὶ ἐκεῖ εἶδα ὅτι ἓνας ποιητῆς, πὸν τὸν προτιμοῦσα ἀπὸ τοὺς Γάλλους, εἶχε βρεῖ τὴν πίστη του κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ ἀντιμετώπισε τὶς ἴδιες ἀγωνίες καὶ ἐξῆσε τὶς ἴδιες τύψεις, ὅπως καὶ ἐγώ. Ξαναβρῆκα τὸ θάρρος μου καὶ μπῆκα ἓνα ἀπόγεμα στὸ ἐξομολογητήριο τοῦ Ἁγίου Μεντάρ, τῆς ἐνορίας μου. Τὰ λεπτὰ πὸν πέρασαν, καθὼς περιμένα τὸν ἱερέα, εἶναι τὰ πιὸ πικρὰ τῆς ζωῆς μου. Ἐκεῖ βρῆκα ἓναν γεροντάκο πὸν μοῦ φάνηκε ὅτι πολὺ λίγο συγκινήθηκε ἀπὸ μιὰ ἱστορία πὸν σὲ μένα φαινόταν τόσο ἐνδιαφέρουσα. Μοῦ μίλησε γιὰ τὶς «*ἀναμνήσεις τῆς πρώτης μου μετάληψης*» (στὸν πιὸ βαθῖ ἐπηρεασμὸ μου) καὶ μοῦ συνέστησε, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄφεση, νὰ ἀνακοινώσω τὴ μεταστροφή μου στὴν οἰκογένειά μου, κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο σήμερα δὲν μπορῶ νὰ τοῦ ἀποδώσω ἄδικο.

Βγῆκα ἀπὸ τὸ ἐξομολογητήριο ταπεινωμένος καὶ συγχυσμένος, καὶ δὲν ἐπανῆλθα ἐκεῖ παρὰ τὸν ἐπόμενον χρόνο, ὅταν εἶδα ὅτι εἶχα ὑπερνικήσει τὶς δυσκολίες, εἶχα ἀλλάξει καὶ εἶχα ἐξωθηθεῖ στὰ ἄκρα. Ἐκεῖ, σ' αὐτὸ τὸν ἴδιο ναὸ τοῦ Ἁγίου Μεντάρ, βρῆκα ἓναν νέο ἱερέα, φιλεῦσπλαχνο καὶ ἀδερφικό, τὸν ἀββὰ Μενάρ, ὁ ὁποῖος μὲ συμφιλίωσε μὲ τὴν ἐκκλησία. Ἀργότερα συνάντησα τὸν ἅγιο καὶ σεβάσιμο ἄνθρωπο τῆς ἐκκλησίας, τὸν ἀββὰ Βιγιώμ, πὸν ὑπῆρξε ὁ σύμβουλός μου καὶ ὁ πολυαγαπημένος πατέρας μου, γιὰ τὸν ὁποῖο, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ὅπου βρίσκεται σήμερα, δὲν ἔχω πάψει νὰ αισθάνομαι ἐπάνω μου τὴν προστασία του. Ἐκανα τὴ δευτέρη μετάληψή μου, τὴν ἴδια μέρα τῶν Χριστουγέννων 1890 στὴ Νότρ-Ντάμ.

Μετάφραση: Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, ΘΡΗΝΟΙ ΚΑΙ ΘΡΙΑΜΒΟΙ

Τò δράμα τῶν προσφύγων, τοῦ τέλους τοῦ 20ου αἰῶνα (Ρουάντα, Κοσσυφοπέδιο κ.λ.π.) -μὲ τὰ ἀνθρώπινα κοπάδια νὰ φεύγουν γιὰ νὰ «σωθοῦν» στὰ στρατόπεδα ἐξαθλιώσεως- φέρνει στὸ νοῦ μας, διηγήσεις καὶ περιγραφὰς μέσα ἀπὸ τὴν προσφυγικὴ διβλιογραφία, ἀπὸ τὸ δράμα τῶν Ἑλλήνων ποὺ κατέστησαν πρόσφυγες μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 μέχρι καὶ σήμερα. Κι αὐτοὶ ὑπῆρξαν καὶ εἶναι δυσανάλογα πολλοί! Ἄς μὴν λησμονεῖται δὲ ὅτι ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἴσως ἡ μόνη χώρα ποὺ ἔχει τόσον μεγάλον ἀριθμὸν προσφύγων καὶ προσφυγενῶν. Ἄλλωστε οἱ προσφυγικοὶ οἰκισμοί, διάσπαρτοι σ' ὄλον τὸν ἑλληνικὸν χῶρον, σ' ὄλες τὶς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ στὰ περισσότερα χωριὰ τῆς βόρειας Ἑλλάδας ἀποτελοῦν σημεῖα ἀναφορᾶς καὶ μνήμης τῆς πολυτάραχης ἱστορικῆς πορείας τοῦ διασπαρτοῦ ἑλληνισμοῦ. Τέλος πολλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐπώνυμα τῶν Ἑλλήνων -ζωντανὴ παρακαταθήκη τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσας, τῆς λαογραφίας, τῶν ἔθιμων καὶ ἠθῶν τοῦ λαοῦ μας- μαρτυροῦν τὴν προέλευση τῶν προσφύγων καὶ κυρίως ὅσα ἔχουν ριζικὴ συγγένεια καὶ προέλευση ἀπὸ τουρκικὰς λέξεις.

Καίτοι θέματα προσφυγιᾶς ἔχουμε σ' ὅλη τὴν παγκόσμια ἱστορία, ἀρχίζοντας π.χ. ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη μὲ τὶς μετακινήσεις τῶν Ἑβραίων πρὸς τὴν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, ἐν τούτοις ὁ ὅρος «*πρόσφυγας*» χρησιμοποιήθηκε -ἔξ ἐπόψεως Διεθνoῦς δικαίου- γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὸν Α' Παγκ. Πόλεμο καὶ ἀφοροῦσε ἄτομα ποὺ στὴν διάρκεια τοῦ πολέμου ἐγκατέλειψαν τὰ ἐδάφη τους, ἀπὸ φόβο, γιὰτὶ κατελήφθησαν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ ἢ γιὰτὶ ἐκτοπίσθησαν μὲ διαταγὰς τῶν ἀρμόδιων ἀρχῶν κατοχῆς. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Β' Π.Π. τὸ πρόβλημα τῶν διαίως

ἀπὸ τὶς πατρίδες τους μετακινήθέντων ἀτόμων, καὶ ἀργότερα τὸ θέμα τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ τους, ὀξύνθηκε τόσο πολὺ, ποὺ γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν καὶ τὰ δυό, ὑπογράφηκε ἡ Σύμβαση τῆς Γενεύης (1951) καὶ τὸ Διεθνὲς Πρωτόκολλο τῆς Ν. Ὑόρκης (1967). Σύμφωνα μὲ τὰ διεθνή αὐτὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα ἔχει ὑπογράψει καὶ ἡ χώρα μας, πρόσφυγας εἶναι: «*κάθε πρόσωπο ποὺ ἐπειδὴ ἔχει δικαιολογημένο φόβο διωγμοῦ λόγω φυλῆς, θρησκείας, ἐθνικότητας, πολιτικῶν πεποιθήσεων ἢ συμμετοχῆς σὲ ὀρισμένη κοινωνικὴ ὁμάδα, βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν χώρα τῆς ὑπηκοοτητός του καὶ δὲν μπορεῖ ἢ ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ φόβου δὲν θέλει νὰ προσφύγει στὴν προστασία τῆς χώρας αὐτῆς*». Ἄν καὶ τὸ καθοριστικὸ στοιχεῖο γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ πρόσφυγα εἶναι ὁ φόβος διωγμοῦ ἐν τούτοις τὴν ιδιότητα τοῦ πρόσφυγα ἐπικαλοῦνται σήμερα καὶ οἱ «οἰκονομικοὶ πρόσφυγες», οἱ παλλιννοστοῦντες, πολιτικοὶ καὶ μὴ, πρόσφυγες τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς, ἀκόμη δὲ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μετακινήθησαν στὴν ἴδια τους τὴν χώρα, ὅπως π.χ. οἱ 200.000 Ἑλληνοκύπριοι μετὰ τὸν 20 Ἀπρίλιον (1974).

Παρὰ ταῦτα, ὁ πρόσφυγας δὲν πρέπει νὰ συγχέεται μὲ τὸν μετανάστη, διότι ὁ δεῦτερος ἐγκατέλειψε οἰκειοθελῶς τὴν πατρίδα του γιὰ νὰ καλλιεθεύσει τὸ ἐπίπεδο ζωῆς του καὶ εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐπιστρέψει ὅποτε θέλησει.

***

Στὴ γῆ μας, τὴν ποτισμένη ἀπὸ αἷμα, τὸ προσφυγικὸ θέμα μποροῦμε νὰ τὸ δοῦμε κατὰ περιόδους. Ὅλες ὁμως σημάδεψαν τὴν πορεία πρὸς τὴν ἐθνικὴ μας ὀλοκλήρωση. Ἐνα χρόνον μετὰ τὴν ἐκρηξὴ τῆς ἐπανάστα-

σεως άρχισε να δημιουργείται προσφυγικό πρόβλημα όταν όσοι γλύτωσαν από τις σφαγές της Χίου (1822) και την καταστροφή των Ψαρών (1824) κατέφυγαν στην Σύρο, Τήνο, Άμοργό και Μήλο. Η Έρμούπολη της Σύρου δέχθηκε και Μικρασιάτες και το 1828 Κρητικούς, Θεσσαλούς, Μακεδόνες. Τέτοια ήταν ή κοσμοπλημμύρα των προσφύγων ώστε δημιουργήθηκαν προβλήματα υπερπληθυσμού. "Όμως κρατικόν ένδιαφέρον έκδηλώθηκε για πρώτη φορά το 1824 για τους Ψαριανούς πρόσφυγες που έγκαταστάθηκαν διαδοχικά στην Αίγινα, στην Μονεμβασία και μετά την άπελευθέρωση της Εύβοίας, το 1834, στην αρχαία Έρέτρια. Το 1828 ο Καποδίστριας μεριμνά για την στέγαση των προσφύγων που είχαν εγκατασταθεί πρόχειρα και άθλια στο Ναύπλιο, ένω στο ΚΕ΄ ψήφισμα (1831) αναφέρεται ή χορήγηση δωρεάν γης «...είς τους θέλοντας να άνεγείρουν πόλιν ή προάστειο, όπου ήδη υπάρχουν μόνον έρείπια ή όπου δήποτε της Ελλάδος επί γης έθνικης...» Ακολούθησαν ρυθμίσεις για Κρήτες που εγκατεστάθηκαν στην Μεθώνη, για Σουλιώτες που εγκατεστάθηκαν στην Ναυπακτία, ένω Ήπειρώτες πήραν γη στη Φωκίδα, την Λοκρίδα και την Βοιωτία. Είναι γνωστός ο Οικισμός Νέα Πέλλα στην Άταλάντη, που ιδρύθηκε από Μακεδόνες αγωνιστές, μετά την κατάπιξη της επανάστασεως του 1821 στην Μακεδονία. Άκόμη, οι Κρητικές επαναστάσεις 1866-69, 1878, 1889, 1896 και 1897 δημιούργησαν ρεύματα προσφύγων προς τον Πειραιά όπου ιδρύθηκε ή συνοικία «Κρητικά». Η εγκατάσταση και ή άφομοίωση των προσφύγων με τους αυτόχθονες, δέν έγινε πάντοτε χωρίς έπεισόδια. Διότι οι αυτόχθονες με το άίσθημα του «πρώτου κατέχοντος» εμπόδιζαν πολλές φορές την άποκατάσταση των νεήλυδων προβάλλοντες θέμα έλλειψης γης, νερού, βοσκοτόπων ως και δημιουργίας υπερπληθυσμού. Το τελευταίο πρόβλημα ήταν τελείως παροδικό γιατί ή πείνα, ή δυστυχία, ή φυματίωση και οι άνεξέλεγκτες έπιδημίες... έδιναν την λύση

του!

Οί άρχές του 20ου αιώνα βρίσκουν την χώρα μας να έχει ένσωματώσει την Θεσσαλία (1881), να έχει ύποσσει την τραγική περιπέτεια του 1897, να βρίσκεται σε εξέλιξη ο μακεδονικός άγώνας για την επανεδραίωση των δικαιωμάτων μας στο Μακεδονικό χώρο και να δέχεται μετά το 1906 τους 33.000 πρόσφυγες από την Βουλγαρία που εγκατεστάθηκαν στην Νέα Άγχίαλο και την Εύξεινούπολη του Βόλου. Δυστυχώς λόγω του έλώδους των περιοχών αυτών, άρκετοι πέθαναν από την έλονοσία και την πείνα, πολλοί μορφωμένοι ξαναγύρισαν στη Βουλγαρία, αλλά όσοι επέζησαν κατόρθωσαν και μετέτρεψαν τον νέο τους τόπο σε βιώσιμο, και οι άπόγονοί τους σήμερα ευημερούν. Την περίοδο 1912-1922 (πριν από την μικρασιατική καταστροφή) το προσφυγικό θέμα πήρε τρομακτικές διαστάσεις, ή δέ Κυβέρνηση δημιούργησε το 1917 το Ύπουργείο Περιθάλψεως. Δεκάδες χιλιάδες τά άτομα που εκτοπίσθηκαν από τά τμήματα του μακεδονικού χώρου που κατελήφθησαν από την Βουλγαρία και την Σερβία ένω έκατοντάδες χιλιάδες οι εκτοπισθέντες από την Μικρά Άσία από τους ήττημένους Τούρκους κατά τους βαλκανικούς πολέμους. Ύπηρεξαν άκόμη πρόσφυγες που έδιώχθησαν δύο και τρεις φορές από την Άνατ. Μακεδονία, εκτοπίσθηκαν στην Βουλγαρία κατά τον Α΄ Π.Π. και επανέκαμψαν για να βρούν κατεστραμμένη την περιουσία τους και να χρειασθεί να ξαναρχίσουν... Κατά την έξεταζόμενη περίοδο (1900-1922) το κράτος άντιμετώπισε με ίδια μέσα την οικιστική και άγροτική άποκατάσταση, π.χ. των προσφύγων από το δοξασμένο Μοναστήρι που εγκατεστάθηκαν στη Φλώρινα, των από τη Στρώμνιτσα που εγκατεστάθηκαν στο Κιλκίς, των από το Μελένικο που εγκατεστάθηκαν στο Σιδηρόκαστρο. Άκόμη άντιμετωπίσθηκαν οι άποκαταστάσεις 60.000 Έλλήνων του Καυκάσου και του Πόντου. Έν τούτοις δέν ήταν προς τιμήν του ελληνικού κράτους το γεγο-

νός ότι λίγους μήνες πριν την κατάρρευση του μικρασιατικού μετώπου, ψήφισε τον απάνθρωπο και εκτός ανθρώπινης λογικής νόμο «περί διαβατηρίων» που ουσιαστικά θεσπίστηκε για να απαγορεύσει την έλευση νέων προσφύγων από την Μικρά Ασία.

Κι έρχομαστε στο φθινόπωρο του 1922 που άρχισαν τα δραματικότερα γεγονότα της ιστορίας του Νέου Ελληνισμού. Ήταν τότε που επήλθε η μικρασιατική καταστροφή με τις εκατοντάδες χιλιάδες θύματα και τον ξεριζωμό 1.500.000 όμογενων από την γη που γεννήθηκε και μεγαλούργησε για 4000 χρόνια ένας ανυπέρογτος πολιτισμός που άρχισε να ανθίζει με την εγκατάσταση των Ιώνων στα μικρασιατικά παράλια. Ήταν τότε που η πανάρχαιη κοιτίδα του ελληνικού πολιτισμού χανόταν από μια σειρά παραλείψεων, κακών σχεδιασμών, σκοπιμοτήτων και προδοσίας των «συμμάχων» μας. Τότε που εκδηλώθηκε ένας άπιστευτος άμοραλισμός, μια άναισθησία και άδιαφορία των «συμμάχων» όταν π.χ. άγγλοι ναύτες απέκοπταν τα χέρια και συνέτριβαν τα κεφάλια των άμαχων Ελλήνων που έφθαναν κολυμπώντας στα πλοία για να σωθούν από τη μεγάλη σφαγή. Τότε που στα Μουδανιά γάλλοι ναύτες ζεμάτιζαν με καυτό νερό τους δυστυχείς που πλησίαζαν τα καράβια τους, ενώ ο έντιμότητας συμπατριώτης τους πρόξενος στην Σμύρνη έδικαιολογούσε, με απερίγραπτο κυνισμό, την άργοπορία του να φθάσει σε κοινωνική εκδήλωση, γιατί η άκατος του προσέκρουε σε πτώματα πνιγμένων Ελλήνων... Τώρα η κατεστραμμένη οικονομικά και στρατιωτικά, η απομονωμένη διπλωματικά Ελλάδα έκαλείτο να αποκαταστήσει 1.250.000-1.300.000 όμογενείς και 50.000 όρφανά. Να τους χορηγήσει τροφή, στέγη, καλλιεργήσιμη γη και να τους εντάξει στον εντόπιο κοινωνικό ιστό. Στις πόλεις στήθηκαν σκηνές, κατασκευάστηκαν πρόχειρα ξύλινα παραπήγματα αλλά πολλοί επί μήνες κοιμόντουσαν στα μουράγια των λιμανιών και στα πεζοδρόμια των πόλεων. Στα άστικά κέν-

τρα συγκεντρώθηκε το 50% του άστικού προσφυγικού πληθυσμού ενώ στην ύπαιθρο και ιδιαίτερα στην Μακεδονία (645.000 άτομα) οι υπόλοιποι πρόσφυγες. Τέτοια ήταν η δημογραφική αλλοίωση, με την έλευση των προσφύγων, ώστε η σχέση έτεροχθόνων / αυτόχθόνων έγινε π.χ. στα Γιαννιτσά 1:1, στην Αλεξανδρούπολη 1,5:1, στην Βέροια και την Έδεσσα 1:2. Αλλά υπήρχε και μία άλλη διάσταση του προσφυγικού προβλήματος. Ήταν η γλώσσα. Στον Μαραθώνα π.χ. και την Χαλκίδα ένα τμήμα των προσφύγων ήταν τουρκόφωνοι. Στο Περίστειο μεταξύ των προσφύγων υπήρχαν και Αρμένιοι, στην Καλογραίτσα και Κουρδόφωνοι, στην Μυτιλήνη και Αραβόφωνοι, στο Αργίτιο υπήρχαν και Συρορθόδοξοι, στην Έδεσσα και τουρκόφωνοι κ.ο.κ. Και σ' όλη αυτή την πανσπερμία όσον αφορά την προέλευση και την γλώσσα πρέπει να προστεθούν και οι Έλληνες από την Ρωσία που διώχθηκαν από εκεί στην περίοδο 1935-1939.

Μετά τον Β' Π.Π. έχουμε πρόσφυγες, φυγάδες λόγω καθεστωτικών αλλαγών και διώξεων από την Βόρ. Ήπειρο, την Ρουμανία, Ρωσία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Κίνα, Αίγυπτο και Κωνσταντινούπολη, αλλά και ατόμων άλλης εθνικότητας ήτοι Αρμενίων, Λευκορώσων, Ασυριών που αναγκάστηκαν διωκόμενοι να καταφύγουν στη χώρα μας προστατευόμενοι από Διεθνείς Οργανισμούς Προσφύγων.

Σήμερα η χώρα μας αντιμετωπίζει δύο προσφυγικά ρεύματα ενώ ίσως αναφανεί και τρίτο. Το πρώτο αφορά πολίτες τέως σοσιαλιστικών χωρών και χωρών του τρίτου κόσμου που προσπαθούν παντοίως να παραμείνουν εδώ. Το άλλο αφορά τους όμογενείς αδελφούς του Πόντου που είχαν διασπαρεί σε χώρες του Καυκάσου και οι επίγονοί τους έρχονται εδώ και προσπαθούν να ριζώσουν, ενώ μερικοί εξ αυτών κινούνται, μόλις, στα όρια των νόμων. Ένα αναφανόμενο τρίτο ρεύμα προσφύγων θα προέλθει από Βαλκανικές χώρες λόγω των

συνθηκών που έχουν δημιουργηθεί εκεί. Οι όπωσδήποτε καλλίτερες συνθήκες διαβίωσης στη χώρα μας και οι παραδιώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ή ανεργία και ή πείνα που διαγράφονται εκεί αποτελούν «έν δυνάμει» απειλές για την αύξηση και των ξένων προσφύγων στη χώρα μας.

***

Άπ' όλα όμως τα κύματα των προσφύγων που έφθασαν στην Ελλάδα εκείνο που πέρασε κυριολεκτικά από τον «*θρήνο στὸν θρίαμβο*» ήταν τὸ κύμα τῶν Μικρασιατῶν, Ποντίων καὶ λοιπῶν διωχθέντων τὴν περίοδο 1912-1922 καθὼς καὶ τῶν ἀνταλλαγέντων μετὰ τὴν μικρασιατικὴ καταστροφή. Ἡ ἐνδημοῦσα κατὰ τὸ 1922 φτώχεια στὴν Ελλάδα, ὅταν καὶ τὸ νόμισμα ἀκόμη εἶχε χάσει τὸ ἕμισυ τῆς ἀξίας του, ὁ τεράστιος ἀριθμὸς τῶν προσφύγων ποὺ ἐφθάναν σὲ μὴ ἐλεγχόμενες περιόδους, τὸ ἀπροετοίμαστο τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν γιὰ τὴν στοιχειώδη ὑποδοχὴ τους, ἡ ἐχθρική πολλὰς φορὲς ἀντιμετώπιση τῶν νεοαφικνουμένων ἀπὸ τοὺς παλαιοελλαδίτες δημιούργησαν τραγικὲς καταστάσεις. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀντίληψη τῶν προσφύγων ὅτι ξεπιτώθηκαν ἀθελά τους ἀπὸ τὶς πατρογονικὲς τοὺς ἐστίες καὶ μάλιστα ἀπὸ σφάλματα τοῦ μητροπολιτικοῦ κέντρου καὶ ὅτι ἐφθασαν χωρὶς τὰ ὑπάρχοντά τους καὶ ἐνῶ ἐγκατέλειψαν περιουσίες σήμερα «ζητιανεύουν» τὸν ἐπιούσιο δημιούργησαν τὸν θρήνο ποὺ περιγράφει ὁ Ψαλμωδὸς «*Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθίσασμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τὴν Σιών*» (Ψαλμ. 136, 1). Ἄλλ' αὐτὰ τὰ 1.250.000-1.300.000 τῶν δυστυχῶν προσφύγων ἀποδείχθηκε στὰ ἀμέσως ἐπόμενα χρόνια ὅτι διέθεταν ἕναν ἀπίστευτο δυναμισμό. Καὶ μὲ αὐτὸν ἐπέζησαν καὶ γέμισαν τὸ χάσμα ποὺ ἀνοίξε ὁ σεισμὸς μὲ ἀνθη... Διότι πράγματι τὸ προσφυγικὸ στοιχεῖο μεγαλοῦρησε. Οἱ προερχόμενοι ἀπὸ ἀγροτικὲς οἰκογένειες στάλθηκαν στὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θράκη. Τοιφλίκια ἀπαλλοτριώθηκαν κατατμήθηκαν καὶ δόθηκε

στοὺς πρόσφυγες γεωργικὸς κλῆρος, ζῶα ἀροτριῶντα, ζῶα πρὸς γαλακτοπαραγωγὴ καὶ κρεατοπαραγωγὴ. Ἄλλοι πρόσφυγες δημιούργησαν δικὰ τους ἀμιγῆ χωριά, ὅπου ἐγκατεστάθησαν μαζὶ μὲ τὸν ἱερέα τοῦ χωριοῦ τους καὶ τὴν ἐφέστιο εἰκόνα τους. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις, τὰ σπίτια καὶ τὰ χωράφια τῶν ἀποχωρησάντων λόγω ἀνταλλαγῆς Τούρκων, δόθηκαν σὲ πρόσφυγες καὶ δημιουργήθηκαν πάλι μικτὰ χωριά. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Τούρκοι εἶχαν πάντοτε τὰ καλλίτερα χωράφια καὶ αὐτὰ τὰ ἐπαιρναν τώρα πρόσφυγες, Ἕλληνες τὸ γένος, Ὁρθόδοξοι ποὺ μερικοὶ δὲν μιλοῦσαν Ἑλληνικά, αὐτὸ ἀποτελοῦσε αἰτία προστριβῶν μετὰ τῶν αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων γεγονόσ ποὺ ἀνάγκασε τὴν Βουλὴ νὰ συζητήσει στίς 10/11/1924 τὸ θέμα «*περὶ συρράξεων μετὰ τῶν προσφύγων καὶ ἐντοπιῶν*». Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ μετὰ τῶν προσφύγων ὑπῆρχαν καὶ τέως πλούσιοι καὶ μορφωμένοι, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν *elit* τοῦ προσφυγικοῦ ἐλληνισμοῦ ποὺ περιφρονοῦσαν τοὺς παλαιοελαδίτες, θεωρώντας ὅτι εἶχαν ἐπαρχιώτικους τρόπους. Καὶ μετὰ σχεδὸν μισὸ αἰῶνα δύο Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ἰωνία ἐπαιρναν τὰ μοναδικὰ βραβεῖα Nobel ποὺ πῆραν ποτὲ Ἕλληνες, γιὰ νὰ δικαιωθοῦν πρῶτα ἐκεῖνοι ποὺ πίστευαν πῶς μὲ τὴν «*σύντηξη*» τοῦ μητροπολιτικοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ ἐκείνου τῆς διασπορᾶς, ὅταν ἀναπόφευκτες συνθήκες τὸ ἐπιβάλλουν γεννιέται πάντοτε κατὰ τὸ ποιοτικῶς καλλίτερο.

***

Ἀπὸ τὸ 1923 ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία εἰσέρχεται σὲ μίαν φάση ἐπιτάχυνσης τῶν ρυθμῶν ἐκβιομηχάνισης ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ σημαντικὴ ἀύξηση τῶν βιομηχανικῶν, βιοτεχνικῶν ἐπενδύσεων. Αὐτὸ ὀφειλόταν σὲ μίαν ὑπερδραστηριοποίηση τῶν προσφύγων. Μεγάλῃ ὥθησῃ ἔδωσαν οἱ πρόσφυγες στὴν κλωστοῦφαντουργία, στὴν ἄγνωστη μέχρι τότε ταπητουργία, στὴν κλώση τοῦ βαμβακιοῦ καὶ τοῦ μαλλιοῦ. Συγκεκριμένα οἱ ἀπὸ τὴν Μουταλάσκη τῆς Καισάρειας

άσχολήθηκαν με την βαμβακουργία και οι από την Σπάρτη (Σπαρταλήδες) με την έριουργία. Η Ν. Ίωνία της Αττικής που ιδρύθηκε από τους πρόσφυγες έγινε ένα «μικρό Μάντζεστερ». Αργότερα δημιουργήθηκαν κλωστούφαντουργικά κέντρα στη Ν. Φιλαδέλφεια και το Ν. Ηράκλειο. Τά ίδια στη Θεσ/νίκη με καθετοποίηση της έπεξεργασίας βαμβακιού.

Η έφευρετικότητα τών προσφύγων θαυματούργησε και στην οικότεχνα. Το μοναδικό δωμάτιο της οικογένειας, από κοιτώνας μετατρέποταν σε πλυντήριο, εργαστήριο, καρεκλάδικο, ραφείο στρατιωτικών ειδών κ.λ.π. Οι γυναίκες στις πόλεις εργάζονταν στις καπναποθήκες και κάλυπταν τόν υπόλοιπο χρόνο εργαζόμενες ως φασονίστριες στο σπίτι διαφόρων βιοτεχνιών (ραφή υποκαμίσων, παιδικών ένδυμάτων κ.λ.π.) Πολύπειροι και πολυμήχανοι οι πρόσφυγες επέζησαν και με πρόχειρες εργασίες, π.χ. ως πλανόδιοι έμποροι μεταβάλλοντες τó είδος τού έμπορεύματος αναλόγως τών περιστάσεων μεταβαλλόμενοι από πλανόδιους σε ιστάμενους και τανάπαλιν.

Γιά την προσφυγική άποκατάσταση στις πόλεις τó κράτος συνήψε δάνειο 10.000.000 λιρών Αγγλίας με έγγυηση τó μονοπώλιο καπνού, τά γραμματόσημα, τόν φόρο οίνου-πνεύματος κ.λ.π. Θά πρέπει να σημειωθεί έδω ή προσπάθεια που κατέβαλε ή φιλότουρη Γαλλία να ματαιώσει την σύναψη συμπληρωματικού δανείου 3.000.000 Λ.Α. ώσπου να άποπληρωθεί τó προς την Γαλλία πολεμικό χρέος της Ελλάδος. Μία ακόμη γαλλική βαρβαρότητα προς την θαθεία πληγωμένη και έμπερίστατο Ελλάδα! Ευτυχώς τότε προσέτρεξαν και άλλες κυβερνήσεις και με χρήμα και ύλικα βοήθησαν στην στοιχειώδη και σε μερικές περιοχές ικανοποιητική στεγαστική άποκατάσταση τών προσφύγων. Την όλη διαχείριση της ξένης βοήθειας είχε ή Έπιτροπή Άποκατάστασεως Προσφύγων (ΑΕΠ) στην όποία μετείχαν και Έλληνες δικαστικοί.

Παρά ταύτα τó μεγάλο θαύμα έγινε από

τούς άγρότες-πρόσφυγες που όχι μόνον «γονιμοποίησαν» την γή που τούς παραχωρήθηκε στη Θεσσαλία, Μακεδονία, Θράκη και άλλου, αλλά και εκχέρωσαν άναξιοποίητες έκτάσεις. Και παρατηρήθηκε τó φαινόμενο τó 1925 να αύξηθεί ή καλλιέργεια τού σιταριού κατά 70% στην Μακεδονία και τού καλαμποκιού κατά 45%, ένω άγονες και βαλτώδεις έκτάσεις μετετράπησαν σε λαχανόκηπους. Τότε έντατικοποιήθηκε ή καλλιέργεια τού βαμβακιού και τού καπνού, ένω τά κατεστραμμένα από την φυλλοξήρα άμπέλια άντικατεστάθησαν με 7.000.000 νέα κλήματα.

Δέν θά πρέπει όμως να λημονείται ότι την προσφυγιά ακολουθήσαν και οι θρησκευτικοί ήγέτες της όπως ό Χρύσανθος ό από Τραπεζούντος ό μετέπειτα (1938) Άρχιεπίσκοπος Αθηνών, ό έπίσκοπος Πατάρων Μελέτιος, ή όσιακή μορφή τού όποιου συμπαραστάθηκε και υπέφερε μέχρι τέλους της ζωής του στην Νέα Ίωνία, πένης κοντά στο ποιμνίο του άφου δέν δέχθηκε καμμία θέση από την Έλλαδική Έκκλησία, κ.ά. Άκόμη οι πρόσφυγες έφεραν μαζί τους τά ιερά λείψανα τών Άγίων τους, όπως τού άγίου Ίωάννου τού Θεολόγου (Νέα Καρβάλη Καβάλας), άγίου Ίωάννη τού Ρώσου (Προκόπιο Ευβοίας), ένω από τις πρώτες φροντίδες τους μετά την στοιχειώδη έγκατάστασή τους ήταν ή άνέγερση έκκλησίας. Και είναι χαρακτηριστικό ότι στην Νέα Ίωνία τó πρώτο που σκέφθηκαν οι από την Σπάρτη Μ. Άσίας, πρώτοι οικιστάι της ήταν λίγους μήνες άργότερα (άνήμερα τά Χριστούγεννα τού 1923) να τελεσθή έπίσημη θεία Λειτουργία στην «παράγκα» τών Άγίων Άναργύρων, όπου σήμερα ό μεγαλοπρεπής Ναός... Και οι φτωχογειτονίες της «άπόγνωσης και τού θρήνου» έπρόκειτο να μετατραπούν σε φτωχογειτονίες της έλπίδας κι άργότερα και τού θριάμβου.

***

Μέσα από τó χάος που δημιούργησε ή Μικρασιατική Καταστροφή άρχισε να δη-

μιουργείται μιὰ νέα Ἑλλάδα. Μὲ τὸν ἐκπατρισμό τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὸ ριζωμὰ τους στὴ νέα πατρίδα «σώθηκε» μακροχρονίως ἢ πάντοτε καχεκτικὴ οικονομικὰ καὶ πληθυσμιακὰ παλαιὰ Ἑλλάδα. Τὸ προσφυγικὸ στοιχεῖο γεμᾶτο σφρίγος, ἐργατικότητα καὶ τάση δημιουργίας πραγματοποιοῦσε θαύματα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οικονομίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Κι ἄς μὴ λησμονεῖται ὅτι μὲ τὴν ἐγκατάσταση 645.000 προσφύγων στὸν βορειοελλαδικὸ χῶρο θωρακίσθηκε καὶ σώθηκε ἡ Μακεδονία μας διότι ἐδραιώθηκαν περισσότερο τὰ ἱστορικά, κοινωνικά, πληθυσμιακὰ καὶ πολιτισμικὰ δικαιώματα τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Πρὶν τελειώσουμε, φρονοῦμε ὅτι ἀδικοῦμε τὸν παπποῦ καὶ τὴ γιαγιά τοῦ προσφυγικοῦ κόσμου ἂν δὲν ἀφιερῶσουμε δύο λέ-

ξεις σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγράμματους ποὺ πολλοὶ δὲν ἐγνώριζαν κἂν τὴν ἑλληνικὴν οἱ ὁποῖοι ὁμως διακατέχονταν ἀπὸ βαθειὰ θρησκευτικὴ πίστη, ἐνῶ εἶχαν «στολίσει» ὅλους τοὺς τοίχους τῶν μικρῶν δωματίων τους μὲ εἰκονίσματα! Ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἐνέπνευσαν τὴν πίστη καὶ τὴν καρτερία στὴ νεώτερη γενιὰ γιὰ νὰ φθάσει ἀπὸ τὸν «θρηνο στὸν θρίαμβο». Ἦταν αὐτοὶ ποὺ «...ὑπέμειναν τὸν Κύριον... καὶ τοὺς ἀνήγαγε ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰσχύος καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας των καὶ κατεύθυνε τὰ διαδήματά των». Ἦταν αὐτοὶ, ποὺ ἐπέζησαν νὰ δοῦν τὸν θρίαμβο καὶ τὴν ἀνάστασή τους «...διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν» (Ψαλμ. 65 στ. 12).

ΓΕΩΡΓ. ΑΧ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

Ὅποτε ἦρθε ἓνας ἄλλος ἀγώνας, ἀγώνας ἐναντίον τῆς ἀσθενείας ποὺ ἔχει μέσα του ὁ Χριστιανισμός. Ὁ Wells ἔχει γράψει τὸ γνωστὸ μυθιστόρημα «Ὁ πόλεμος τῶν κόσμων», ποὺ περιγράφει τὸν φανταστικὸ πόλεμο τῶν κατοίκων τοῦ Ἄρεως πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Γῆς. Οἱ ἐπιδρομεῖς εἶναι ἄτρωτοι ἀπὸ τὰ γήινα ὄπλα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ σὲ μιὰ στιγμή ἀρχίζουν νὰ κάμπωνται καὶ νὰ πέφτουν. Τί εἶχε συμβῆ; Ἄν καὶ ἦσαν ἄτρωτοι ἀπὸ τὴς σφαῖρες καὶ τὸ πυροβολικὸ, δὲν μπόρεσαν ὁμως νὰ ἀνθέξουν στὰ μικρόβια τῆς Γῆς. Ἔτσι καὶ ἐκεῖ ποὺ ἐνικήθησαν οἱ Καίσαρες καὶ οἱ σοφοί, δὲν ἐνικήθησαν «τὰ μικρόβια». Ἔχουν καὶ αὐτὰ τὴν ἱστορία τους, δύο χιλιάδες χρόνια τώρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κυρίου. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς εἶναι φοβερός... Τὸ ζήτημα τῶν «μικροβίων» μέσα στὸ χριστιανισμὸ ὑπάρχει. Καὶ ἐμεῖς ἔχομε αὐτὴ τὴν μικροβιοκτόνο ἀποστολή.

Δὲν ὑπάρχει φάρμακο εἰδικὸ γι' αὐτὰ τὰ «μικρόβια». Μόνο μὲ τὴν τόνωση τοῦ ὀργανισμοῦ μας ἀντιμετωπίζονται: Περισσότερη συνέπεια καὶ λιγότερα λόγια. Λιγότερες θρησκευτικὲς ἐκδηλώσεις καὶ περισσότερη συνέπεια. Θέτω τὴν ἀνησυχία αὐτή. Προσέξτε, γιατί ἂν δὲν ἐπιτύχει ὁ Χριστιανισμὸς σ' αὐτό, γενεὲς ὀλόκληρες δὲν θὰ δοῦν καλὲς ἡμέρες.

Νὰ δῆ, λοιπὸν, ἡ κοινωνία τὸν χριστιανὸ περισσότερο συνεπῆ, ἄρτιο, ὀλοκληρωμένο, δίκαιο, εἰλικρινῆ, τίμιο σὲ ὅλα. Καὶ δυνατὸ καὶ ἰσχυρό. Ὅχι ἐπικαλούμενον τὸ «στρέψον αὐτῶ καὶ τὴν ἄλλην...» γιὰ νὰ κρύψει τὴ δειλία του, ἀλλὰ στρέφοντα ὅταν πρέπει καὶ τὴν ἄλλη παρειά, μολονότι θὰ μπορούσε καὶ νὰ μὴ τὸ κάνει.

Ἐκ τῆς ἐπιμέλειας τοῦ Κληρικῶν τοῦ Καθηγητοῦ Ἀ. Ν. Τσιριντάνη:
«Ἡ πίστις ὡς βίωμα» Ἡ' τόμος. Ἐκδόσεις «Συζήτησις». Ἀθῆναι 1999.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Είναι απόλυτα σωστό το γνωμικό που λέν όλοι κάθε μέρα, ότι το πιο πολύτιμο αγαθό στη ζωή του ανθρώπου είναι η υγεία. Πράγμα όμως που δεν το αισθάνεται ο άνθρωπος όσο την έχει, μέχρι που να δεχθή τη συγκλονιστική επίσκεψη της αρρώστιας.

Τότε ο άνθρωπος πανικοβάλλεται. Και σε αντίθεση με τα ζώα, τα όποια όταν αρρωστήσουν ή τραυματισθούν απομονώνονται, ο άρρωστος άνθρωπος ζητεί τη βοήθεια των συνανθρώπων του. Ζητεί αποκούμπι στους άλλους ανθρώπους αλλά και στη θεία βοήθεια.

Έτσι στους προϊστορικούς χρόνους κατέφυγε στον μάγο της φυλής, κατόπιν στον ιερέα του θεού της υγείας. Με τον καιρό όμως η κυρία ευθύνη για τον πόλεμο κατά της νόσου περιήλθε σε άτομα ειδικώς εκπαιδευμένα για αυτόν το σκοπό, τους γιατρούς.

Εμφανίσθηκαν λοιπόν οι γιατροί της πόλεως, κατόπιν ο γιατρός του χωριού. Οι περισσότεροι άνθρωποι απέκτησαν τον προσωπικό τους γιατρό. Θεσμοθετήθηκε η ιατρική επίσκεψη.

Η ιατρική επίσκεψη ήταν και είναι μεγάλο γεγονός μέσα στην περιπέτεια και την πορεία της νόσου. Δεν είναι απλή παροχή υπηρεσιών. Έχει ισχυρές συνέπειες ψυχολογικές και μέσ' απ' αυτές και λειτουργικές και οργανικές. Παλαιός διδάσκαλος έλεγε: «*Η ιατρική επίσκεψη είναι επαφή δύο ψυχών (του άσθενους και του γιατρού), με σκοπό την αποκατάσταση της υγείας*». Λαϊκές παροιμίες παραβάλλουν την ιατρική επίσκεψη με την ιερά εξομολόγηση. Πράγματι, η ίδια σχέση σεβασμού, εμπιστοσύνης, αγάπης, που υπάρχει αμοιβαία ανάμεσα στον πνευματικό και τον εξομολογούμενο πρέπει να υπάρχει και ανάμεσα στον άσθενή και στον γιατρό.

Τους τελευταίους αιώνες υπήρχε ο θεσμός

του οικογενειακού γιατρού. Ο οικογενειακός γιατρός προσέφερε πολλά στην τοπική κοινωνία όπου άσκούσε το λειτουργήμα του. Όχι μόνο στα πλαίσια της θεραπείας, αλλά και στην πρόληψη. Είχε δε ευρύτερον συμβουλευτικό ρόλο, συμπαριστάμενος ποικιλοτρόπως στις οικογένειες.

Δυστυχώς κατά το δεύτερο ήμισυ του αιώνα μας ο θεσμός του οικογενειακού γιατρού άρχισε να άτονει ουσιαστικά. Μπήκαν στον χώρο της παροχής υπηρεσιών υγείας και άλλα πρόσωπα εκτός των γιατρών, φυσικοί, χημικοί, τεχνικοί, χειριστές μηχανημάτων. Οι νοσηλεύτριες απέκτησαν ηύξημένες δυνατότητες και άρμοδιότητες. Φυσιοθεραπευτές, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και άλλοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους μέσα και έξω απ' τα νοσοκομεία. Στο νοσοκομείο ιδίως, ο νοσηλευόμενος έρχεται σ' επαφή με πλήθος προσώπων, τα όποια αλλάζουν ακόμα και για το ίδιο αντικείμενο από τη μια μέρα στην άλλη. Το ίδιο συμβαίνει και σ' αυτούς που καταφεύγουν στα έξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων και των ασφαλιστικών οργανισμών.

Σ' αυτά τα ιατρεία η προσωπική σχέση άσθενους και γιατρού έχει άτονήσει σημαντικά, για να μην πούμε ότι θεωρείται και κατακριτέα. Κι όμως κατά την Χριστιανική και μάλιστα την ορθόδοξη Θεολογία κάθε άνθρωπος θεωρείται σαν όν μοναδικό μέσα στον χώρο και στο χρόνο. Κάθε άνθρωπος είναι κάτι άνεπανάληπτο μέσα στο Σύμπαν και στην αιωνιότητα.

Ενώνοντας έναν όγκο όξυγόνου με δύο όγκους ύδρογόνου μπορούμε να παραγάγουμε νερό. Φέρνοντας όμως σ' επαφή άριθμό γιατρών με άριθμό άσθενών δεν παράγουμε ιατρική επίσκεψη. Γι' αυτό έγιναν διάφορες

προσπάθειες για την εισαγωγή του θεσμού του οικογενειακού γιατρού στον Δημόσιο Τομέα, χωρίς όμως επιτυχία. Δυστυχώς το ποτάμι δέν γυρίζει πίσω.

Σήμερα, όπως έχει διαμορφωθεί η κατάσταση, στο χώρο των Δημοσίων Ύπηρεσιών Ύγείας εμφανίζονται τρεις παράγοντες α) ο ασθενής, που τώρα λέγεται και «χρήστης» και «καταναλωτής» υπηρεσιών υγείας β) το υγειονομικό προσωπικό (γιατροί, νοσηλεύτριες, φυσιοθεραπευτές, τεχνικοί κ.λ.π.) και γ) η Διοικητική-Γραμματειακή «Υποστήριξη». Αν ένας από τους τρεις αυτούς παράγοντες δεν λειτουργεί σωστά ή δεν συνεργάζεται επαρκώς με τους άλλους δύο, το όλο σύστημα υπολειτουργεί, διαλύεται.

α) Ο ασθενής προσέρχεται στο εξωτερικό ιατρείο του νοσοκομείου ή του ασφαλιστικού οργανισμού προβληματισμένος λόγω της καταστάσεώς του αλλά και θύμα παραπληροφορήσεως, έμπορούμενος από περισσήν επιφυλακτικότητα ως προς την ποιότητα των υπηρεσιών που θα του παρασχεθούν. Προτίθεται να απαιτήσει το φάρμακο ή την εργαστηριακή εξέταση που εκείνος νομίζει ότι θα δώσει λύση στο πρόβλημά του.

β) Ο γιατρός μέσα στο νοσοκομείο ή στον ασφαλιστικόν οργανισμό κινείται μέσα σ' ένα χώρο που δεν του είναι πιά «οικείος» δεν είναι πιά μόνο «δικός του». Πολλές φορές ή ικανότης του βαθμολογείται τόσο υψηλότερα, όσο λιγότερες εισαγωγές έκαμε σέ ημέρα έφημερίας. Την απόφασή του για την αναγραφή του ενός ή του άλλου φαρμακευτικού σκευάσματος, μιās εργαστηριακής εξέτάσεως ή την έπιλογή ενός τεχνικού μέσου, έπηρεάζουν ένιοτε παράγοντες έξωεπιστημονικοί, έξωιατρικοί.

γ) Η Διοικητική-γραμματειακή υποστήριξις συνθλίβεται μεταξύ των πολλών και συχνά υπερβολικών απαιτήσεων του κοινού και των μειωμένων δυνατοτήτων και τής κακής οργανώσεως τής Ύπηρεσίας. Και αυτό παρά τίς προσπάθειες μέσω τής Οργανωτικής και τής Πληροφορικής Έπιστήμης να έπιτευχθή ίσορροπία μεταξύ ζητήσεως και

δυνατοτήτων των υπηρεσιών υγείας. Όπως και νάναι πρέπει να γίνη κοινή συνείδησις ότι ή διοίκηση των Ύπηρεσιών Ύγείας είναι κάτι διαφορετικό από την διοίκηση των άλλων δημοσίων υπηρεσιών.

Πάντοτε κατά τίς πανεπιστημικές ιατρικές σπουδές καταβαλλόταν προσπάθεια να μάθη ο νέος γιατρός την τέχνη τής προσεγγίσεως του ασθενούς, τόσο από πλευράς λήψεως του ιστορικού, όσο και από πλευράς αντικειμενικής εξέτάσεως. Μέ την τάση τής τυποποιήσεως σήμερα αμβλύθηκε ή πρωτοτυπία αλλά και ή προσωπική ευθύνη.

Άλλά ή ανάπτυξη τής τεχνολογίας δεν πρέπει να άγνοη τον ανθρώπινο παράγοντα. Η συστηματική, ή σχολαστική, ή έπίμονη εκπαιδευτική διαδικασία ως προς την προσέγγιση του άρρώστου είναι άπολύτως απαραίτητη. Σήμερα μάλιστα που ο ασθενής «μισοξέρει» τά πάντα. Σήμερα που με την έν πολλοίς άλόγιστη χρήση φαρμάκων πολλά νοσήματα και νοσηρές καταστάσεις έχουν τροποποιηθή. Έπίσης να γίνη συνείδησις ότι το οκτώωρο που υποτίθεται ότι υποχρεούται ο γιατρός να εργάζεται στο νοσοκομείο πρέπει να αναλίσκείται για τον άρρωστο και χάριν αυτού. Κάθε άλλη δραστηριότητα να τοποθετείται πέρα άπ' αυτό το ώράριο.

Τέλος, το κοινό πρέπει να ενημερώνεται και όχι να παραπληροφορηται. Έπί τέλους να ισχύσουν κάποτε οι κανόνες και τής ιατρικής αλλά και τής δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Δεν επιτρέπεται, έν ονόματι δήθεν τής άποκαλύψεως τής αλήθειας, να κατασυκοφαντούνται και να διασύρονται πρόσωπα και θεσμοί. Οι άρμόδιοι φορείς, ιατρικοί σύλλογοι, έπιστημονικές ιατρικές ένώσεις, Ύπουργείο Ύγείας, άς ενεργοποιηθούν για την απομόνωση τυχόν έπιόρκων συνάδελφων αλλά και για την υπεράσπιση των ιερών και των οσίων του Ιατρικού Λειτουργήματος.

ΝΙΚΟΛ. Σ. ΔΙΓΕΝΗΣ
Ίατρος

ΔΥΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΚΑΤΑΘΕΤΟΥΝ ΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥΣ

(Πορεία προς νέες εκφράσεις της παράδοσης)

Οι συνθέτες Krzysztof Penderecki (γ. 1933) και John Kenneth Tavener (γ. 1944) είναι γνωστοί στο ελληνικό φιλόμουσο κοινό από έκτελέσεις έργων τους στο Ήρωδειο και το Μέγαρο Μουσικής και από τις εδώ επισκέψεις τους. Στο έργο τους έχουν αναφερθεί οι «Ακτίνες» σε άρθρα τους για την Πολωνική Μουσική (1988), τη συνάντηση της Δύσεως με την Ορθόδοξη Τέχνη (1993) και την παράλληλη πορεία συνθετών του αιώνα μας (1994).

Στό ευρύτερο, το διεθνές κοινό ο Penderecki έγινε γνωστός κυρίως από το 1960 με το έργο του «Θρηνώδια για τα θύματα της Χιροσίμα» για 52 έγχορδα και ο Tavener με μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες των τελευταίων δεκαετιών του αιώνα μας, το έργο του «The Protecting Veil» για βιολοντσέλλο και ορχήστρα που πρωτοπαίχθηκε το 1989, και που ο τίτλος και το θέμα του προέκυψαν από τη γιορτή της Ορθόδοξης Έκκλησίας μας, της Αγίας Σκέπης.

Πολωνός καθολικός ο πρώτος, έγραψε πολλά έργα εμπνευσμένα από την παράδοση της Ορθόδοξης Έκκλησίας, όπως το έργο «Utrenja» (1970), που βασίζεται στα λειτουργικά κείμενα του ὄρθρου του Μ. Σαββάτου και της Κυριακής του Πάσχα της Ορθόδοξης Έκκλησίας. Άγγλος Ορθόδοξος ο δεύτερος, μελέτησε τη Βυζαντινή μουσική παράδοση και τους μεσαιωνικούς ρωσικούς ὕμνους και έδωσε με τη δική του μουσική γλώσσα έργα που έχουν τις ρίζες τους στο Ορθόδοξο ἦθος και ὕφος.

Ο Κ. Penderecki διηύθυνε ο ίδιος στο Ήρωδειο το καλοκαίρι του 1987 τη φιλαρ-

μονική Ορχήστρα και τη Χορωδία της Κρακοβίας στην εκτέλεση του έργου του «Πολωνικό Requiem» (1981-83), έργο που καθρεφτίζει τη βαθιά πίστη του δημιουργού του και τις ελεύθερες ώρες του διαβάσει κλασική λογοτεχνία (γιατί εκτιμάει βαθύτατα τὸν πνευματικὸ πλοῦτο, ὅπως λέει, τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ τῆς Ρώμης) καθώς επίσης τὴ Βίβλο καὶ τὸν «Ἀπολεσθέντα Παράδεισο» τοῦ John Milton, έργο που ἀγαπᾶ ιδιαίτερα καὶ στο ὅποιο βασίσθηκε γιὰ νὰ συνθέσει ὁμώνυμη ὄπερα (1978).

Ο J. Tavener συχνά αναφέρεται στὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸ Σεφέρη, μαρτυρεῖ ὅτι ἀγαπάει τὴν Ἑλλάδα καὶ προσπαθεῖ νὰ ζεῖ στὴν πατρίδα μας ὅσο πιὸ συχνὰ μπορεῖ, νὰ ζεῖ ἐδῶ «ἀκούγοντας τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες, παρακολουθώντας τὶς ἀγρυπνίες στὰ μοναστήρια, ἀκούγοντας τὴ θάλασσα, ἀκούγοντας τὰ πεῦκα, πὸν ὅπως ἔχει πει ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος, δὲν ἔχουν ξεχάσει νὰ ἰμνοῦν τὸ Θεό» καθὼς γράφει. Καὶ συνεχίζει ὁ Tavener: «Καὶ τότε ἴσως ἀκούσω μιὰ “σιωπηλὴ μουσικὴ”, μιὰ μουσικὴ πὸν ἀρχίζει νὰ “ἤχει” σὰν μιὰ εἰκόνα μὲ τὸ τρυφερὸ καὶ ἥσυχον βλέμμα τῆς».

Πρόσφατα (13-8-99) ὁ Penderecki ἔδωσε συνέντευξη στὴ δημοσιογράφου τῆς ἑφημερίδας «Τὰ Νέα» Νατάσα Μπαστέα καὶ μίλησε μεταξὺ ἄλλων καὶ γιὰ τὴ διαδικασία πὸν ἀκολουθεῖ ὅταν συνθέτει. Ὁ Tavener μὲ ἄρθρο του στο ἀγγλικὸ περιοδικὸ «Temenos» τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1988 ὑπὸ τὸν τίτλο: «Συνθέτοντας θρησκευτικὴ μουσικὴ» (Composing Sacred Music) μιλεῖ καὶ ἐκεῖνος γι' αὐτὴ τὴ διαδικασία.

Ὁ Penderecki στὴ συνέντευξή του μαρτυρεῖ μεταξύ ἄλλων: «Δὲν ἀκούω μόνο τὴ μουσικὴ πού γράφω, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ τὴ δῶ. Κι αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος πού συνθέτω...» «Ὅρισμένες φορές ἡ μουσικὴ πρέπει νὰ σταματήσει καὶ νὰ ξεκουραστεῖ γιὰ λίγο προκειμένου νὰ βρεῖ ἄλλες πηγές μὲ τὶς ὁποῖες θὰ συνεχίσει. Εἶναι καλὸ νὰ κοιτᾶμε πίσω καὶ νὰ μαθαίνομε ἀπὸ τὸ παρελθόν». «... Ἡ ταυτότητα τοῦ νὰ εἶσαι Πολωνός εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπαιξε πολὺ σημαντικό ρόλο. Ἦταν ἐμπνευση γιὰ μένα».

Καὶ ὁ Tavener θυμᾶται: «Πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια μοῦ ζήτησε ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς Ὁξφόρδης (Christ Church Cathedral) καὶ ὁ ἐπίσκοπος Κάλλιστος νὰ συνθέσω μουσικὴ γιὰ Ὁρθόδοξη ἀγρυπνία, γιὰ νὰ τελεσθεῖ σὲ ἓνα Ἀγγλικανικὸ καθεδρικό ναό». Καὶ συνεχίζει ὁ Tavener: «Γνώριζα τὸ πελώριο ἔργο πού μοῦ παρουσιάστηκε. Θυμᾶμαι τὸν ἑαυτό μου νὰ προσεύχεται μπροστὰ σὲ μιὰν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ λέει: "Κύριε, δὲν ξέρω τίποτε, δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε χωρὶς Ἐσένα. Ἐξάσασ πῶς νὰ γράφω μιὰ μόνο νότα, πολὺ περισσότερο μιὰ μελωδία. Δίδαξέ με, Κύριε, δεῖξε μου τὸ δρόμο γιὰ μιὰ ἀκόμη φορά..." Μελέτησα Βυζαντινοὺς καὶ μεσαιωνικοὺς Ρωσικοὺς ὕμνους καὶ στὴ συνέχεια σιωποῦσα. Ἐπειτὰ ἀπὸ λίγο μιὰ μουσικὴ ἄρχισε νὰ μὲ διαρρέει, πού εἶχε τὶς ρίζες τῆς καὶ στὶς δύο παραδόσεις, ἀλλὰ πού κατὰ κάποιον τρόπο ἔμοιαζε διαφορετικὴ...»

Ὁ Penderecki ἀπαντώντας στὴν ἐρώτηση, ἂν βρῆσκει μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μαρτυρεῖ:

«Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἔχει μιὰ πολὺ πλούσια, πολὺ πιὸ πλούσια παράδοση στὴ μουσικὴ, δὲν μπορεῖς νὰ τὴ συγκρίνεις μὲ αὐτὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πού περιορίζεται στοὺς γρηγοριανοὺς ὕμνους καὶ φυσικὰ στοὺς μεγάλους συνθέτες πού ἀσχολήθηκαν μὲ αὐτὴ (Μπάχ, Μοντεβέρντι). Ὅπως ξέρετε ἔγραψα πολλὰ κομμάτια βασισμένα στὴν παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης

Ἐκκλησίας, ὅπως «Utrenja», «Resurrection of Christ», «The Song of Cherouvim», πού νομίζω ὅτι πᾶνε πίσω στὴν ἑλληνικὴ παράδοση. Κι ἔγραψα τὸν ὕμνο τοῦ Δανιὴλ πού μ' ἐνδιέφερε πολὺ, ἴσως γιὰτὶ ἡ οἰκογένειά μου ἀπ' τὴ μεριά τοῦ πατέρα μου κατὰγεται ἀπὸ τὴν περιοχὴ ὅπου σήμερα εἶναι ἡ Οὐκρανία».

Καὶ ὁ Tavener ἐπισημαίνει: «Ὁ σύγχρονος συνθέτης ὄχι λιγότερο ἀπὸ ἄλλοτινοὺς καιροὺς πρέπει νὰ γίνεῖ τόσο διαφανὴς ὥστε ἡ μουσικὴ κατὰ γράμμα νὰ τὸν διαρρέει καὶ ἐπανανακαλύπτει μιὰ μουσικὴ, πού εἶναι ταυτόχρονα τόσο παλιὰ καὶ ὅμως ἔχει τέτοια φρεσκάδα. Στὴν περίπτωσή μου ἄρχισα νὰ προσπαθῶ καὶ νὰ βρῶσκα κάτι ἀπὸ αὐτὸ στὴν Πρωταρχικὴ Παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας (νὰ χορτασθῶ ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ Βυζαντίου), στοὺς ὕμνους τῆς, στὶς δομές τῆς, στὴν ποίησή τῆς. Δὲν εἶναι θέμα μιμητισμοῦ τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ μᾶλλον ὀλικοῦ ἐμβαπτισμοῦ σὲ αὐτό. Στὴ συνέχεια μένοντες σιωπηλοὶ νὰ ἀφήσουμε τὴν Πρωταρχικὴ Παράδοση νὰ μᾶς διαρρέει, ὥστε νὰ γίνεῖ ἓνα μαζί μας καὶ μέρος μας. Ὅποιαδήποτε πρωτότυπα στοιχεῖα εἶναι μόνο νέες ἐκφράσεις τῆς ἴδιας παράδοσης».

Ὁ Penderecki τονίζει: «Ἡ θρησκευτικὴ μουσικὴ γιὰ μένα εἶναι μιὰ πολὺ σημαντικὴ παράδοση. Προσπαθῶ νὰ συνεχίσω αὐτὴ τὴν παράδοση». «Κοιτάξτε τὰ δέντρα. Μᾶς διδάσκουν ὅτι ἓνα ἔργο τέχνης πρέπει νὰ ἔχει διπλὲς ρίζες, στὴ γῆ καὶ στὸν οὐρανό. Καμμιά τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσει χωρὶς τὶς ρίζες τῆς».

Καὶ ὁ Tavener παρατηρεῖ: «Κάποτε ὁ καλλιτέχνης ἦταν συχνὰ ὁ ἀνώνυμος ζωγράφος τῶν εἰκόνων, ὁ συνθέτης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους γιὰ μεγάλες λειτουργικὲς δομές. Κάποτε ἐνήσπευε, προσευχόταν, παρακολουθοῦσε ὅλες τὶς νυχτερινὲς ἀγρυπνίες. Τὸ νὰ ζεῖ σήμαινε νὰ λατρεύει μὲ τὸν κάθε φθόγγο, μὲ τὴν κάθε πινελιά, τὸν Ἐνα καὶ μοναδικὸ Δημιουργό, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν ἄγιο Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο "ἐκάνωσεν

ἡμᾶς προσενεγκεῖν Ἀὐτῷ δῶρά τε καὶ θυσίας πνευματικὰς" γιὰ τὴ σωτηρία μας. "Ἄν ἰδῶθεῖ μ' αὐτοὺς τοὺς ὄρους ἢ σύγχρονη κουλτούρα μας κείται πραγματικά σὲ ἐρείπια. Ἔχουμε χάσει ὅλες αὐτὲς τίς ἀξίες, ὅλα αὐτὰ τὰ ἰδεώδη. Πρέπει κατὰ κάποιο τρόπο νὰ ξαναβροῦμε τὴ μοναδική, ἀπλή καὶ πρωτογενῆ μας μνήμη. Ἔχουμε αὐτὴ τὴ δυνατότητα νὰ ἐμποτίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴν Πρωταρχικὴ Παράδοση..."

Στὴν ἐρώτηση τῆς δημοσιογράφου ἂν παραμένει πιστὸς ὁ Penderecki μαρτυρεῖ: «Ναὶ ἀλλά, ξέρετε, γιὰ μένα δὲν ἔχει σημασία ἂν γράφω μουσικὴ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Καθολικὴ ἢ τὴν Ὁρθόδοξη Παράδοση. Ὁ Θεὸς εἶναι ἕνας καὶ γι' αὐτὸ προσπαθῶ νὰ βρῶ τὸ Θεὸ γιὰ μένα. Σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο ἔχω περάσει τόσα πολλὰ χρόνια γράφοντας θρησκευτικὴ μουσικὴ, ὥστε μέσα ἀπὸ αὐτὴν ἔχω φθάσει πρὸ κοντὰ στὸ Θεό. Εἶμαι σήμερα πρὸ θρησκευόμενος ἀπ' ὅ,τι ἤμουν πρὶν. Μέσα ἀπὸ τὴ μουσικὴ, μέσα ἀπὸ τὸ κείμενο πού διαβάζω, διαβάζοντας πολλὰ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα γιὰ τὸ ὁποῖο γράφω, κάθε φορὰ ἐρχομαι καὶ λίγο πρὸ κοντὰ στὸ Θεό».

Καὶ ὁ πιστὸς Tavener κρούει τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἀπὸ τὸ ἐγὼ καὶ τὴν αὐτονόμηση τοῦ μυαλοῦ καὶ τῶν ἰδεῶν. «Ὡς Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι πιστεύουμε ὅτι τὸ μυαλὸ πρέπει νὰ μπεῖ στὴν καρδιά... "Ὅπως ἢ Simone Weil, αὐτὴ ἡ μεγάλῃ διανοουμένη τῆς Δύσεως εἶπε "ἢ βασισμένη στὸ ἐγὼ φαντασία μας κλείνει τίς ρωγμὲς ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσει ἡ Χάρις". Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο σύμπτωμα τοῦ βέβηλου μυαλοῦ (τοῦ εἰδωλολατρικοῦ μυαλοῦ), πού χωρίζει τίς ἰδέες ἀπὸ τὸ Θεό, ἰδέες τῆς γῆς, τῆς φύσεως, τῆς τέχνης ἢ τῆς ζωῆς».

"Ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὴ συνέντευξη τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Πολωνοῦ συνθέτη, τὸ «Credo», γιὰ πέντε σολίστ, μικτὴ χορωδία, παιδικὴ χορωδία καὶ ὀρχήστρα, εἶχε γραφεῖ ὡς μέρος μιᾶς λειτουργίας, ὅταν ὁμως ἄρχισε νὰ τὸ γράφει ὁ συνθέτης, ξέ-

χασε τὰ ἄλλα μέρη καὶ συγκεντρώθηκε σ' αὐτὸ καὶ χρησιμοποίησε καὶ κάποια μουσικὰ στοιχεῖα πού ἔγραψε γιὰ τὰ ἄλλα μέρη. Ἔτσι προέκυψε ἕνα αὐτοτελεῆς ἔργο, τὸ πρὸ μεγάλο «Credo», πού ἔχει γραφεῖ ποτέ, ἔργο πού χαϊρετίσθηκε ἀπὸ τοὺς κριτικούς ὅλου τοῦ κόσμου ὡς δημιουργία σημαντικὴ».

«Ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἱερῆς διάστασης τῆς πραγματικότητος εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ σωθεῖ ἡ ἀνθρωπότητα» καταλήγει στὴ συνέντευξή του ὁ Penderecki. «Ἡ τέχνη θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς δύσκολης ἐλπίδας».

Καὶ ὁ Tavener ἐπισημαίνει: «Ἐπὶ μίαν ἔννοια ὁ καλλιτέχνης εἶναι τυχερὸς γιὰτι ἔχει τὸ δῶρο τῆς διαισθήσεως σὲ μεγάλο βαθμό. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ μιὰ πρωτογενῆ διαίσθηση. Ἀλλὰ βλέπει κανεὶς στὸ χαοτικὸ αἰῶνα μας παραδείγματα συνθετῶν καὶ καλλιτεχνῶν, πού ἀντὶ νὰ λυτρώνουν, προσθέτουν στὸν ἀνθρώπινο πόνον καὶ στὸ κακὸ στὸν κόσμον. Καὶ τὸ χειρότερο, ὁ ἀνθρώπος ἀνέπτυξε ἕνα γοῦστο γιὰ τὴν ἀσχήμια, τὴν ἀδιαφάνεια, κάθε νεωτερισμὸ, τὸ καθαρὰ διανοητικὸ καὶ τὸ ὑπερπολύλοκον».

Καὶ οἱ δύο λοιπὸν διακηρύσσουν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἀναβάπτιση στὶς πηγές, ἢ ἐπαφὴ μὲ τίς ρίζες. Ὁ Penderecki μεγάλωσε διαβάζοντας ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ λογοτεχνία στὸ σπίτι του, τίς ὁποῖες ὁ πατέρας του καὶ ὁ παππούς του λάτρευαν. Στὸ σχολεῖο τὸν συνεπῆραν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Βιργίλιος. «Ὅταν σπούδαζα στὴν Κρακοβία, πέρασα τὸν μισὸ μου χρόνον μελετώντας κλασσικὲς γλώσσες καὶ φιλοσοφία», λέει ὁ συνθέτης. «Στὴν παλιὰ Κρακοβία, μποροῦσα νὰ κατανοήσω τί σημαίνει ἡ συνέχεια καὶ ἡ ἐνότητα τῆς παράδοσης».

Ἄραγε ἡ δική μας «προοδευτικὴ διανόηση» τὸ ἔχει κατανοήσει;

Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

ΠΡΙΝ ΚΛΕΙΣΕΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ

Στά 70 χρόνια από την έκδημία του αοιδίμου π. Εύσεβιου Ματθοπούλου † 29/6/1929

*Τὸ μήνυμά σου Γέροντα
ἔφτασε στοὺς καιροὺς μας
καὶ φῶς σκορπίζει γύρω μας,
φῶς καὶ δροσιὰ καὶ χάρη.
Θυμᾶσαι, πηγες Πάτερ μας
ψηλὰ στὸ Μοναστήρι.
Θέρμες, κινίνο, σύγκρυο
ἔδερναν τὴ ζωὴ σου.
Μὰ ἕνας πόθος σου ἄσβηστος
ἦτανε τ' ὄνειρό σου.
Νὰ φτάσει ὡς μήνυμα γλυκὸ
καὶ νὰ σταθεῖ κοντά μας,
λόγος, χρυσὸς καὶ φωτεινός,
ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ μας.*

⇒

Γιὰ ἰδὲς τριγύρω Γέροντα,
ἀνθίζουν τώρα οἱ κάμποι,
κι ὄλοι προσμένουν Ἄνοιξη
καὶ τ' ὄριο Καλοκαίρι,
ὡς φεύγει τώρα ἀπὸ τὴ γῆ
ὁ μαῦρος ὁ Τυφώνας,
κι ὡς ἔρχεται γαλήνιος
ὁ νέος μας Αἰώνας.
Σ' αὐτὴ τὴ χώρα τὴ φτωχὴ,
Φύτρα «τ' Ἑλληνικοῦ κόσμου»
πλούσιου σὲ Δόξα καὶ σὲ Χάρη,
τί ὡς ἔχει ἀρμόδια εἰπωθεῖ:
«Δόξα 'χ' ἡ μαύρη πέτρα του
καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι»*

*Νὰ μπεῖ στὸ σπίτι, στὸ Σχολεῖο
σιδερουργεῖο καὶ στὸ χωράφι.
Κι ἀκόμη πόθος μακρινός,
μὲ προσευχὴ καὶ «μ' ὄνειρο»
ν' ἀδράξει, νὰ καρπίσει,
ψυχὲς νὰ καταχτήσει,
κι ὀλόγυρα ν' ἀνθίσει·
στὴ χώρα τούτη τὴ φτωχὴ,
μὰ πλούσια σὲ χάρη,
σὲ στοχασμὸ καὶ προσευχή,
μὲ φῶς καὶ μὲ λυχνάρι,
μὲ πόθο καὶ «μὲ λογισμό»
μὲ πόθο φλόγας καὶ καημό.*

⇐

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

* Διονυσίου Σολωμοῦ: «Ἄπαντα», ἐκδ. 1965, «Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι», Σχέδ. Γ', Ἀπόσπ. Ι.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΙ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

Ἡ πρόσφατη πεντηκοστή επέτειος ἀπὸ τὴν λήξη τῆς ἐθνικῆς περιπέτειας τῆς περιόδου 1946-49 μὲ τὴν ἐνοπλὴ ἐπίθεση τῶν κομμουνιστῶν γιὰ τὴν βίαιη κατάληψη τῆς ἐξουσίας στὴν Ἑλλάδα ἐγινε ἀφορμὴ νὰ χυθεῖ πολὺ μελάνι καὶ νὰ γραφοῦν πολλὰ καὶ ἀπὸ τὶς δύο παρατάξεις γιὰ τὰ αἷτια καὶ τὶς φάσεις τῆς συγκρούσεως αὐτῆς.

Μεταξὺ τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴν περίοδο αὐτὴ καὶ στὴν ἐξιστόρηση προσωπικῶν διωμάτων καὶ περιπετειῶν εἶναι καὶ τὸ βιβλίο τοῦ ἱατροῦ χειρουργοῦ κ. Νικήτα Ἀγαπητίδη ἀπὸ τὴν Σύμη μὲ τίτλο: «*Τὸ χρονικὸ μῦθ αἰχμαλωσίας 1949-1956*» (Ἀθήνα ἔτος ἐκδόσεως 1996).

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀφήγηση αὐτὴ, τὴν ἀνοιχτὴ τοῦ 1949 ὁ συγγραφέας, ὑπηρετῶν σὲ χειρουργικὴ Μονάδα Ἐκστρατείας ἐνὸς τάγματος πεζικοῦ καὶ εὐρισκόμενος στὴν Πυρσόγιαννη πλῆσιον τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ὕστερα ἀπὸ ἐπιτυχῆ γι' αὐτοὺς ἀντεπίθεση τῶν ἀνταρτῶν συνελήφθη μὲ πολλοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτες τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, αἰχμάλωτος.

Τὴν περίοδο αὐτὴν τῆς αἰχμαλωσίας του, ποὺ διήρκεσε μέχρι τὸν Αὐγούστο τοῦ 1956 περιγράφει ὁ συγγραφέας στὸ βιβλίο αὐτό. Τοὺς πρώτους μῆνες αὐτῆς ὁ συγγραφέας ἐκρατεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀντάρτες στὴν περιοχὴ Βίτσι-Γράμμο, προσφέρων σὲ αὐτοὺς τὶς ἱατρικὲς του ὑπηρεσίες, ὅπου καὶ ἔζησε ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτῶν τὴν νικηφόρο ἐπίθεση τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν κατάληψη τῶν δύο αὐτῶν ὄχυρῶν ὄρεινῶν ὄγκων ὑπ' αὐτοῦ, τὴν σύμπληξη τῶν ἀνταρτῶν στὸ

άλβανικὸ ἔδαφος καὶ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου αὐτοῦ.

Εἶναι ἐνδιαφέρουσα ἡ ἀφήγηση αὐτὴ, ὅπου ἐξιστορεῖται καὶ ἡ μετάπτωση τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας ἀπὸ τὰ αἰσθήματα εὐφορίας ποὺ διακατεῖχeto ὅτι ὑπερασπίζονται δύο ἄπαρτα κάστρα στὸ Βίτσι καὶ τὸν Γράμμο καὶ τὸν πανικὸ ποὺ ἀκολούθησε ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη γιὰ αὐτοὺς ἦττα των καὶ τὴν φυγὴ τους στὸ ἄλβανικὸ ἔδαφος, ὅπου μετέφεραν καὶ ἑκατοντάδες αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους μετὰ τὴν διάλυση τοῦ λεγομένου «Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ» παρέδωσαν στοὺς Ἀλβανούς.

Οἱ τελευταῖοι τοὺς ἐκράτησαν κάτω ἀπὸ ἄθλιες συνθήκες διαδιώσεως ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη, ἀπασχολοῦντες αὐτοὺς σὲ καταναγκαστικὰ ἔργα τοῦ κρατικοῦ προγράμματος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς «σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας» των. Τοὺς μετέφεραν διαδοχικὰ στὰ χρόνια αὐτὰ σὲ δέκα διαφορετικὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως ὅπου οἱ ἀνάγκες τοῦ προγράμματός τους τὸ ἐπέβαλε. Οἱ λεπτομέρειες τῆς ἀφηγήσεως τῆς ζωῆς τῶν αἰχμαλώτων στὰ χρόνια αὐτὰ μὲ τὴν κακομεταχείριση τῶν ἄτυχων αὐτῶν συμπατριωτῶν μας, ποὺ βρέθηκαν στὰ χέρια ἐνὸς αὐταρχικοῦ καὶ ἄθεου καθεστώτος φανερώνουν τὴν αὐθαιρεσία καὶ τὴν ἔλλειψη ἀνθρωπισμοῦ τῶν ὀργάνων του.

Συγκινητικὲς εἶναι οἱ σελίδες τοῦ βιβλίου ποὺ ἀναφέρονται στὶς τελευταῖες ἡμέρες τῆς αἰχμαλωσίας αὐτῶν, ὅταν μὲ ἐνέργειες τῶν κυβερνήσεων τῆς Ἀθήνας ἐπετεύχθη ἡ συμφωνία μὲ τὶς ἄλβανικὲς ἀρχὲς γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή των. «*Τότε οἱ βορειοηπειρώτες,*

οί όνομαζόμενοι από τούς Άλθανούς μειονοτικοί, πού βρίσκονται φυλακισμένοι σχεδόν όλοι, για την άγάπη τους για την Έλλάδα, χρόνια και χρόνια, άλλος δέκα και άλλος δώδεκα, είναι δακρυσομένοι από χαρά, από συγκίνηση και μερικοί από θλίψη. Χαίρονται πού θά πάψουν πιά τά δάσανά μας, λυποῦνται όμως πού για αυτούς, για τούς εαυτούς των δέν βλέπουν καμμιά άχτίδα σωτηρίας» (σελ. 216).

Έξ άλλου στην σελίδα 220 ό συγγραφέας παριστάμενος σέ ώρα ιατρικής εξέτάσεως πολιτικῶν κρατουμένων, μιλώντας για τίς συνθήκες ζωής και συμπεριφοράς τῶν αλβανικῶν κρατικῶν όργάνων πρὸς πενήντα φυλακισμένους γράφει:

«Οί κρατούμενοι αὐτοί ἦσαν πραγματικά ανθρώπινα ράκη. Ἦταν άνθρωποι πού ἔμειναν δέκα ἕως δώδεκα χρόνια μέσα σέ σκοτεινές φυλακές. Ἦταν ἄσπροι σάν τό πανί. Δέν θά ξεχάσω τόν τρόπο πού τούς μιλοῦσαν. τούς κλωτσοῦσαν, δέν τούς ἄφηναν νά μιλήσουν και ἡ ἀκτινοσκόπηση γινόταν πολύ διαστικά. Σχεδόν όλοι εἶχαν "σπῆλαια"». Καί ὅπως τόν πληροφορήσαν

τόν συγγραφέα, οί άνθρωποι αὐτοί ἦσαν πρώην ὑπουργοί και στρατηγοί και ἔν γενεῖ ἀξιωματοῦχοι τοῦ πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ κομμουνισμοῦ καθεστῶτος.

Αὐτά και ἄλλα πολλά, τά ποῖα περιέχονται στοῦ βιβλίου αὐτό, μαρτυροῦν για τήν «ἀξία;» τῶν Διακηρύξεων περὶ τῶν «Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων», πού ὅλες οἱ χῶρες μέλη τοῦ ΟΗΕ ἔχουν ὑποκριτικά ὑπογράψει και τά ὁποῖα από τά μέσα και μέχρι τά τέλη τοῦ ἀπερχόμενου αἰῶνα καταπατοῦνται χωρὶς συνέπειες τίς περισσότερες φορές για τούς ἐνόχους, με τήν ἀδιαφορία και τήν ἀνοχή τῶν μεγάλων Δημοκρατιῶν τῆς Δύσεως.

Ἡ ἀναφορά αὐτή, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Νικ. Ἀγαπητίδη, σέ θλιβερά γεγονότα τοῦ παρελθόντος τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, δέν ἀποσκοπεῖ στην ἀναμόχλευση παθῶν, ἀλλά ἀπλῶς ἡ ὑπενθύμισή των νά γίνει λόγος δοξολογίας πρὸς τόν Θεόν, ὁ Ὅποιος διεφύλαξε τόν λαόν Του από τά δεινά ἐνός αὐταρχικοῦ ἀθεϊστικοῦ καθεστῶτος.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

«ΚΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΟΣ ΣΟΥ ΩΣ ΜΕΣΗΜΒΡΙΑ»

*Τριζοβολοῦν τοῦ δάσουσ οἱ ἄρμοῖ.
Ἄν τά χαμόκλαδα ριγοῦν ἐκεῖνο θάλλει
κι εἶναι μακριά μας ἡ παλάμη Σου ἡ θερμῆ.
-Ψυχῆ μου, ἀπροσάρμοστη στοῦ πῆλινο κορμί,
ἰμάτιο λευκὸ μές στην αἰθάλη.*

*Θωπεία τῆς βροχῆς, σκοτάδι τρυφερό,
στοῦς λαβωμένους βράχους βρύα,
συντρόφων ψίθυροι στῆς κρήνης τὸ νερό.
Τὸ πρόσωπό Σου ἄς γίνει, Θεέ μου, φανερό
στη νύχτα λάμποντας ὡς μεσημβρία.*

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ

ΠΡΟΚΡΟΥΣΤΕΣ

Περπατούσα σε γνωστό αθηναϊκό δρόμο. Μηχανικά κύτταξα την πινακίδα και διάβασα έκκληκτος: «Όδος Σπύρου Τρικούπη». Έπρόκειτο για τόν Σπυρίδωνα Τρικούπη, τόν πολιτικό, λόγο και ιστορικό συγγραφέα, τόν πρώτο Πρωθυπουργό τού νεοσύστατου ελληνικού κράτους, πού γεννήθηκε πρό διακοσιών και πλέον έτων. Τότε πού τά όνόματα δέν είχαν ύποστη τις σημερινές περικοπές.

Όταν όμως ή γλώσσα, έγκαταλείποντας τή φυσική της εξέλιξη αλλάζει με νόμους, τότε μπαίνουν και τά όνόματα τών ιστορικών προσώπων στην προκρούστεια κλίνη τών νομοθετών και αλλάζουν κι αυτά. Δέν είναι άπίθανο νά δοϋμε κάποτε νά γίνεται ό Κωνσταντίνος Παλαιολόγος Κώστας και ό Μέγας Άλέξανδρος Άλέκος. Ό Μέγας Βασίλειος Βασιλάκης και ό Άγιος Δημήτριος ό Μυροβλήτης Μήτσος.

Άλλά οι προκρούστες τής γλώσσας δέν σταματούν στα όνόματα. Στην καταστροφική τους mania παίρνει ή μπάλλα όλόκληρη τήν ώραία μας γλώσσα. Λένε: «ή γραμματέα», γιατί τούς βολεύει ή γενική «τής γραμματέας». Όπως λέμε ή θάλασσα τής θάλασσας. Άλλά τί θα γίνη με τήν ονομαστική πληθυντικού; Θα λέμε «οί γραμματέες»; Ανάλογες είναι και οι περιπτώσεις άλλων τριτοκλίτων (ό πρέσβυς, ό εισαγγελεύς κ.ά.)

Και προχωρούμε στα ρήματα. Κρατούν τήν αύξηση στην αρχή τών ρημάτων. Γράφω-έγραφα. Τήν κόβουν όμως από τά σύνθετα, ακόμη και όταν τó αποτέλεσμα είναι κακόηχο, και τήν επαναφέρουν στην προστακτική τού ένεστώτος. Λένε: «του επίτρεψε νά περάσει» (όχι τού επέτρεψε) και «επέτρεπέ του» (άντι επίτρεπέ του).

Έκείνα πού δεινοπαθούν είναι τά άρι-

θμητικά. Λένε: «στις μία», «στις μιάμιση». Μά τό «στις» είναι πληθυντικός και τό «μία» ένικός. Πώς συμβιβάζονται; Λένε ακόμη: «τρεισήμιση εκατομμύρια» και όχι τριάμιση. «Τριάμιση χιλιάδες» και όχι τρεισήμιση. Πλήρης σύγχυσις.

Έρχεται όμως πρόχειρη ή δικαιολογία: «Μά σήμερα μιλάμε δημοτική». Δημοτική, ναι. Άλλά πρώτα άπ' όλα σωστή γλώσσα. Δημοτική, ναι. Άλλά ως φυσιολογική εξέλιξις ένός ζωντανού οργανισμού. Όχι δημοτική πού αλλάζει διά νόμου άρδην τήν γραμματική και καθλώνει τήν γλώσσα σε άπλούστερους τύπους.

Η άπλούστευσις άλλωστε, δέν είναι πάντοτε δείγμα προόδου. Συχνά συμβαδίζει με τή φτώχεια, γραμματική και λεξιλογική. Και νά έτυχε νά έχης μιá φτωχή γλώσσα, τί νά κάνης; Αυτή είναι ή γλώσσα σου με αυτή θα πορευτής. Και θα προσπαθήσης νά τήν πλουτίσης. Άλλά νά έχης μιá γλώσσα πλούσια, με ιστορία τεσσάρων χιλιάδων χρόνων, με μιá δομή πού καταπλήσει τούς τεχνικούς τού αιώνα μας πού δεβαιώνουν ότι είναι ή μόνη άξια νά εκφρασθής σ' αυτήν και νά τήν φτωχάινης, για νά μην έχουν πρόβλημα οι όλιγογράμματοι εργάτες και αγρότες (λές και τó πρόβλημά τους ήταν μόνο ή γλώσσα και όχι οι ιδέες), έ, αυτό είναι κάτι περισσότερο από έξωφρενισμός, είναι άληθινή τρέλλα.

Όχι λοιπόν δημοτική με νόμους, πού οδηγεί στην άνελευθερία και στην άποστέωση τής γλώσσας. Όχι δημοτική σαν αυτήν πού βλέπουμε στα δημόσια έγγραφα. Πού κρατάει όλόκληρη τή δομή τής καθαρεύουσας και περιορίζεται στην τροποποίηση τών καταλήξεων (πρό παντός στην περικοπή τού τελικού ν τής αιτιατικής!), τήν μετατροπή τών τριτοκλίτων σε πρωτόκλιτα και

στην αντικατάσταση τῶν ἀναφορικῶν ἀντωνυμιῶν «ὁ ὅποιος, ἡ ὁποία κ.λ.π.» μὲ τὸ «πού», πράγμα ποῦ προκαλεῖ σύγχυση στὴ νοηματικὴ τοῦ λόγου, ιδίως ὅταν ἐξακολουθῆ νὰ εἶναι μακροπερίοδος.

Ἀποτέλεσμα: Τὰ δημόσια ἔγγραφα (καὶ ὄχι μόνον) ἔχουν καταστήσει τραγέλαφος. Ὁ ἑλληνικὸς λόγος ἔχει χάσει τὴ σαφήνεια καὶ τὴν ἀκρίβειά του. Καὶ ὁ καθένας, τὴν ἀγραμματοσύνη του τὴν βαπτίζει «δημοτική» καὶ νομίζει ὅτι ἔτσι μπορεῖ νὰ σκεπάσει ὅλες τὶς πομπές του. Οἱ νεώτεροι μαθαίνουν μὴ στραβὴ καὶ κουστὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ μὲ τὶς ἐφημερίδες καὶ πρὸ παντὸς μὲ τὴν τηλεόραση διαφθείρεται τὸ γλωσσικὸ αἰσθητήριο τοῦ λαοῦ μας.

Ἔτσι, σέ «ραντεβού» ἢ «μήτινγκ» στὶς

καφετέριες, τὶς ντισκοτέκ ἢ τὰ πάμπς (νεοελληνικὸς γλωσσικὸς πλοῦτος!), πίνοντας τὸν καφέ ἢ τὸ οὔισκυ μας θὰ διατρανώσουμε τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὴ πατρίδα (ναί, ναί, τὴ πατρίδα ὄχι τὴν πατρίδα) καὶ τὴ πίστη μας (ὄχι τὴν) στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως τὴν κατήντησαν οἱ προκροῦστες της. Ὡσπου νὰ καταργήσουμε καὶ τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο χάριν τοῦ Λατινικοῦ (τὸ ἀκοῦμε κι αὐτὸ καὶ ἐτοιμάζεται σιγά-σιγά) καὶ «νὰ ντόσομε γκὶν καὶ ἴντορ» στοὺς βαρβάρους ποῦ θάρθουν νὰ ζητήσουν τὴν πλήρη ὑποταγὴ μας. Ἄν ὑπάρχουν ἕως τότε ἑλληνικά, ἔστω καὶ μασκαρεμένα ὡς φραγκοχιώτικα.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

Ἡ ἔγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνες» εἶναι ἕνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

ΣΧΟΛΙΑ

ΟΙ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Εορτάσθηκε πρό καιρού ή δεκάτη επέτειος από την κατεδάφιση του τείχους του αίσχους στο Βερολίνο, γεγονός με το οποίο συνδέθηκε ή καθόλου κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Παρά την διαρρεύσασα δεκαετία δέν μπορεῖ νά λεχθεῖ ὅτι ἔχει σταθεροποιηθεῖ μία κατάσταση κοινωνικής και οικονομικής ισορροπίας στις χώρες αυτές. Καί ὅπως ἐδήλωσε προσφάτως ὁ γερμανός Καγκελάριος ἀρκετά δισεκατομύρια μάρκα ἔχουν δαπανηθεῖ γιά τήν ἐξισορρόπηση τῆς οικονομίας τῆς τέως Ανατολικῆς Γερμανίας μέ ἐκείνην τῆς Δυτικῆς και τήν ἄνοδο τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου τῶν κατοίκων τῆς πρώτης χωρὶς τοῦτο νά ἔχει ἐπιτευχθεῖ μέχρι τώρα σέ ικανοποιητικό βαθμό.

Ἄλλά και στις ἄλλες χώρες τοῦ τέως Ανατολικοῦ Συνασπισμοῦ παρατηρεῖται ἡ ἴδια οικονομική ὑστέρηση και κρατική ἀρρυθμία μέ συνέπεια τὰ παλαιὰ κομμουνιστικά κόμματα νά συγκεντρώνουν ὑψηλά ποσοστά τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος κατὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Βέβαια δέν εἶναι εὐκόλη ὑπόθεση ἡ ταχεία ἀνάρρωση τῶν καθυστερημένων οικονομῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν στο ἀνταγωνιστικό κλίμα τῆς οικονομίας τῆς ἀγορᾶς. Ὅμως στο χρόνια αὐτὰ δέν ὑπῆρξε ἡ ἐπιβαλλόμενη ἀπό τις συνθήκες ἐνδεικνυόμενη ἐνίσχυση αὐτῶν ἀπό τις αὐτοαποκαλούμενες ἐπτά πλουσιότερες χώρες τοῦ κόσμου γιά τήν ταχύτερη οικονομική ἀνάπτυξη τῶν λεγομένων κατὰ τὸ παρελθόν «σοσιαλιστικῶν δημοκρατιῶν», δεδομένου μάλιστα ὅτι μέ τήν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων οἱ πρῶτες ἀπηλλάγησαν σημαντικῶν δαπανῶν ἀπό τὰ

προγράμματα ἐξοπλισμῶν τὰ ὁποῖα ἐπεβάλλοντο γιά τήν ἀσφάλειά των κατὰ τήν ψυχροπολεμική περίοδο τῆς ισορροπίας τοῦ τρόμου.

Πρέπει νά γίνει κατανοητό ὅτι ἡ εἰρήνη δέν εἶναι ἓνα ἀδάπανο και εὐχάριστο καθεστώς, ἀλλά ἀπαιτεῖ ἐγρηγορηση και θυσίες γιά τήν διατήρησή της.

Τις σκέψεις αὐτές τις προκάλεσε τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τήν ἀποτυχία τοῦ κοινωνικοῦ και οικονομικοῦ συστήματος τοῦ λεγομένου ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ, οἱ διαβάτες σέ πολυσύχναστα σημεῖα στήν πρωτεύουσα τῆς πατρίδας μας διαβάζουν ἀφῖσες μέ προπαγανδιστικά συνθήματα πού κάνουν λόγο γιά «κομμουνιστική ἀναγέννηση».

Ἐνδεχόμενη ἀναβίωση τῆς κομμουνιστικῆς ἰδεολογίας και πρακτικῆς, ὅπως τήν ἐγνωρίσαμε στο παρελθόν, και ἡ ἐξάπλωση αὐτῆς στις εὐρύτερες λαϊκές μάζες, οἱ ὁποῖες εὐκόλα ξεχνοῦν τί εἶχε προηγηθεῖ, θά ἀποτελέσει μία ἐπιστροφή σέ μία κατάσταση ἀβεβαιότητας και ἀνησυχίας. Ἡ ἔλλειψη κάθε πνευματικῆς βάσεως στις χώρες τῆς Δύσεως δικαιολογοῦν κάθε ἀνησυχία γιά τήν πορεία τῶν πραγμάτων στο κράτη τῆς Ανατολικῆς Ευρώπης και τῆς τέως Σοβιετικῆς Ένωσης.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Τήν στιγμή πού συντάσσονται οἱ γραμμές αὐτές ὑφίσταται μία κινητικότητα γύρω ἀπό τις ἑλληνοτουρκικές σχέσεις πού προσιωνίζον, καθὼς λέγεται, τήν βελτίωση αὐτῶν, ἐνῶ παράλληλα ἐξελισσεται μία πρωτοβουλία ἀπό ἀμερικανικῆς πλευρᾶς γιά τήν προώθηση λύσεως στο Κυπριακό. Συγκεκριμένα ὁ Λευκός Οἶκος ἐμφανίζεται νά ἐνδιαφέρεται γιά τὸ θέμα αὐτό και γιά τὸν λόγο αὐτὸν προθυμοποιεῖται νά προσφέρει τις καλές του ὑπηρεσίες ἐξασκώντας

πίεση στην τουρκική πλευρά για την προσέγγιση των δισταμένων απόψεων μεταξύ των ενδιαφερομένων χωρών.

Παρά ταύτα όμως έχει ήδη εκδηλωθεί η τουρκική πλευρά επί του θέματος, η οποία δηλώνει δια έπισήμου στόματος άπεριφράστως ότι το πρόβλημα της Κύπρου έχειλυθεί από το 1974 με την εισβολή του Άττίλα, πράγμα που φανερώνει εκ των προτέρων την τουρκική άδιαλλαξία, γεγονός που διερωτάται κανείς τί το νέον θα προσφέρει, εάν ένδεχομένως τελεσφορήσει η άμερικανική πρωτοβουλία, ένας νέος κύκλος συνομιλιών.

Εκείνο που θα ήθελε να παρατηρήσει κανείς είναι ότι οι λεγόμενες πιέσεις δέν είναι τίποτε άλλο από άπλές συστάσεις προς την τουρκική πλευρά για να φανεί ύποχωρητική έστω και σέ δευτερεύοντα σημεία.

Βέβαια δέν είναι εύκολο να διακρίνει κανείς την ειλικρίνεια των άμερικανικών προθέσεων, εάν δηλαδή αυτή η πρωτοβουλία άποσκοπεί σέ ούσιαστική πρόοδο των διαπραγματεύσεων για μία δικαία λύση του προβλήματος ή είναι άπλη επίδειξη ένδιαφέροντος για ένα έθνικό θέμα που συγκινεί την έλληνική όμογένεια στις Ήνωμένες Πολιτείες της Άμερικής, έν όφει των προεδρικών έκλογών στην χώρα αυτή τό προσεχές έτος.

Βέβαια δέν θα περίμενε, ούτε θα ήυχετο κανείς, να εκδηλωθεί η πίεση των ΗΠΑ προς την Τουρκία με τρόπον δυναμικό όπως στις περιπτώσεις της Λιβύης και του Ίράκ παλαιότερα και πρόσφατα στο πρόβλημα του Κοσσόδου με την Γιουγκοσλαυία, όμως με κάποιον άλλον τρόπο, όπως με την περικολπή της παροχής συγχρόνου πολεμικού υλικού ή και άλλων οικονομικών παροχών, τρόπους με τους όποιους θα έξεφράζετο ούσιαστικά ή δυσαρέσκεια των ΗΠΑ για την μακροχρόνια παράνομη κατοχή της Βορείου Κύπρου.

Άνεξάρτητα όμως από αυτά η έλληνική κοινή γνώμη παρακολουθεί με συγκρατημένα αισιοδοξία τις πρόσφατες θετικές έξε-

λίξεις στον τομέα των έλληνοτουρκικών σχέσεων, μέχρις ότου φανούν ούσιαστικά άποτελέσματα.

Β.Κ.Στ.

ΟΙ... ΜΕΤΑΣΕΙΣΜΟΙ

Ό σεισμός της 7-9-1999 και οι καταστροφές που ήταν έκτεταμένες στην Άττική και κυρίως οι μετασεισμικές δονήσεις των σεισμολόγων με τις συζητήσεις τους και τις άλληλοσυγκρουόμενες άπόψεις τους και διαβεβαιώσεις τους για τό αν θα γίνει σεισμός μεγαλύτερος των 5,9 βαθμών Ρίχτερ έφερε τη μαζική ύστερία και την έξοδο των κατοίκων από την πρωτεύουσα.

Και οι μέν άποκαταστάσεις των ζημιών από τους σεισμούς μπήκαν σέ κάποιο δρομολόγιο, άφου η συμβολή των ιδιωτών, των «έχόντων και κατεχόντων» αλλά και των άπλών πολιτών και οι δυνάμεις της Έκκλησίας έδωσαν τό γενναίο «παρών» τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περισσότεροι που διέθεσαν μεγάλα ποσά ανέλαβαν να πραγματοποιήσουν και κάποιο συγκεκριμένο έργο. Κάποιος να φτειάξει ένα βρεφονηπιακό σταθμό, άλλος κάποιο σχολείο, άλλοι την καθημερινή διανομή συσσιτίου των σεισμοπαθών. Άλλοι πάλι άγόρασαν σκηνές, ή Έκκλησία ανέλαβε την χρηματοδότηση με ένα όρισμένο αριθμό προκατασκευασμένων κατοικιών. Όλα αυτά τά έργα έδωσαν άνεση στις ύπηρεσίες του Κράτους που ήταν κάπως άπροετοίμαστο για τόσο μεγάλο είδους καταστροφή, αλλά τό άπήλαξε και από έξοδα διοικήσεως και οργανώσεως ύπηρεσιών που συνήθως άπορροφούν τό μεγαλύτερο μέρος των δωρεών. Κερδίθηκαν έτσι χρήματα και συγχρόνως έξασφάλισε την όση ταχύτητα μπόρεσε για την άμεση άξιοποίηση των δωρεών.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Ό σεισμός όμως άφησε και μερικά μηνύματα, για τό τί μπορεί να κάνει τό θάρ-

ρος, ή ψυχραιμία, ή συμπαράσταση, ή αλληλεγγύη, τὸ νὰ κάνεις τὸ πρόβλημα τοῦ ἄλλου δικό σου, νὰ θαυμάσεις τὴν αὐτοθυσία τῶν σωστικῶν συνεργειῶν καὶ τὴν διάθεσή σου νὰ βοηθήσεις ἀπὸ τὸ ὑστέρημά σου ἀκόμη καὶ τοὺς Τούρκους ποὺ ἔπαθαν κι αὐτοὶ καταστροφή ἀπὸ μεγαλύτερης ἐντάσεως σεισμούς. Ἀκόμη ζήσαμε τί σημαίνει ἀγάπη στὴν πράξη καὶ ὄχι στὰ λόγια. Οἱ «ἀρμόδιοι» κάνουν πάντα τὴν δουλειά τους. Οἱ ἐθελοντὲς ἔδωσαν ἄριστες ἐξετάσεις καὶ φαίνεται πῶς πέτυχαν.

ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Οἱ ἔρευνες στὰ ἐπιστημονικὰ θέματα ἀπαιτοῦν γενναῖες χρηματοδοτήσεις. Χωρὶς ἔρευνα συνήθως δὲν ἔχουμε ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματα δὲν εἶναι πάντα θετικὰ σὲ σχέση μὲ τὸν ἐπιδιωκόμενο ἀπὸ μᾶς σκοπὸ. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν μπορεῖ ἐκ προτέρου νὰ προβλεφθεῖ. Γι' αὐτὸ διάστηκαν μερικοὶ δημοσιογράφοι νὰ ἀπαιτοῦν ἀποτελέσματα πειραμάτων γιὰ τοὺς σεισμούς. Μὲ τρόπο μάλιστα φορτικὸ ἀπαιτοῦσαν νὰ διευκρινισθεῖ ἂν κάποιος ποὺ πῆρε χρήματα μὲ συγκεκριμένη ἔρευνα γιὰ τὴν πρόγνωση τῶν σεισμῶν ἦταν «ἀπατεώνας», ἀφοῦ δὲν μπόρεσε νὰ προβλέψει τοὺς σεισμούς. Τὸ πόσο σχετικὸς ἦταν μὲ τὰ θέματα αὐτὰ φάνηκε βέβαια. Κανένας δὲν τὸν δικαίωσε. Τοῦ ἔμεινε ὅμως τὸ ἀντιδεοντολογικὸ ἐρώτημά του. Δίκην εἰσαγγελέως διέσπειρε τὴν ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ τῆς χρηματοδότησης. Θὰ θέλαμε νὰ παρακαλέσουμε νὰ μᾶς πεῖ ἓνας τουλάχιστον δημοσιογράφος πόσα δισεκατομμύρια δολλάρια ἔχουν διατεθεῖ μὲ τὴν ἔρευνα θεραπείας τοῦ καρκίνου, τοῦ εἶτζ, ἄλλων ἀσθενειῶν, τῆς περιφέρειας ἀσθενείας Alzheimer καὶ ἄλλων ἀνίατων ἀσθενειῶν. Ποιὰ τὰ ἀποτελέσματα; Ἀκόμα περιμένουμε. Καὶ θὰ περιμένουμε γιὰ πολὺ. Μήπως κατὰ τὴ γνώμη μερικῶν πρέπει νὰ διακοποῦν οἱ ἐρευνητικὲς ἐργασίες; Ποιὰ θὰ

εἶναι τότε ἡ ἔρευνα τῆς ἐπιστήμης; Τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα ὑπηρετοῦν «τὴ διδασκαλία» καὶ τὴν «ἐπιστημονικὴ ἔρευνα». Ποιὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν δὲν εἶναι γνωστά. Εἶναι ζητούμενα.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

Τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸ Ταμεῖο συνιστᾷ περιορισμὸ τῶν ἀμυντικῶν δαπανῶν καὶ κάνει ἐκκλήση γιὰ τοὺς φτωχοὺς. «*Διὰ στόματος τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ του τὸ ΔΝΤ ζήτησε ἀπὸ τὶς συμμετέχουσες στὴν ἐτήσια σύνοδό του χῶρες νὰ περιορίσουν τὸ ἐμπόριο ὄπλων καὶ νὰ περικόψουν τὶς ἀμυντικὲς δαπάνες τους*», τονίζοντας συγχρόνως ὅτι θὰ ἦταν καλύτερο τὰ χρήματα αὐτὰ νὰ εἶχαν δοθεῖ γιὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς, λόγου χάριν μὲ τὴν κατασκευή γεωργικῶν μηχανημάτων. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι τὸ ΔΝΤ καὶ ἡ Παγκόσμια Τράπεζα δεσμεύτηκαν δημοσίως νὰ συνεργαστοῦν ὅσο γίνεται στενότερα μὲ στόχο τὴν καταπολέμηση τῆς φτώχειας.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολλὲς χῶρες στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων πόρων γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν υγεία. «*Πολλὰ παιδιὰ θὰ πεθάνουν πρὶν ἀντικρύσουν τὸ 2000 μ.Χ. ἀπὸ ἔλλειψη ἀκόμη καὶ ἐνὸς ἐμβολίου ποὺ στοιχίζει μόλις 400 δραχμές*».

Ἄς ἐλπίσουμε νὰ συγκινηθοῦν οἱ οικονομικοὶ ὀργανισμοὶ γιὰ γενναία βοήθεια. Θὰ εἶναι ἡ σωστότερη ἀπόφασή τους καὶ γιὰ τὴ δική τους ἐπιβίωση. Ἄν οἱ χιλιάδες βόμβες ποὺ ἔπεσαν στὸν ἀκήρυχτο πόλεμο τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ ὅλες τὶς ἄλλες συρράξεις ποὺ γίνονται παγκοσμίως κάθε μέρα εἶχαν ἀποτιμηθεῖ σὲ χρήμα ποὺ θὰ διετίθετο γιὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς τὸ πρόβλημα τῆς εἰρήνης θὰ λυνόταν εὐκολότερα.

Σπ. Β. Π.

Ο ΤΟΜΕΑΣ
ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

«ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

Ένα σύγχρονο παιδαγωγικό περιοδικό

Η «Έλληνοχριστιανική Αγωγή» είναι ένα έκλεκτο παιδαγωγικό περιοδικό, το οποίο άρχισε να εκδίδεται από το 1948 και εξακολουθεί να κυκλοφορεί ως σήμερα με όλο και πιο ενδιαφέροντα, επίκαιρα και πιο επιστημονικά άρθρα. Κυκλοφορεί κάθε μήνα και εκδίδονται δέκα τεύχη το χρόνο, γιατί δεν κυκλοφορεί κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Είναι όργανο της «Χριστιανικής Ένώσεως Εκπαιδευτικών Λειτουργών» (ΧΕΕΛ), που έχει την έδρα της στην Αθήνα (όδος Καρύτση 14, Τ.Κ. 105.61). Το Περιοδικό αυτό άπευθύνεται κυρίως στους εκπαιδευτικούς της δημοτικής και της μέσης εκπαίδευσης, αλλά το διαβάζουν και πολλοί γονείς και επιστήμονες και σπουδαστές.

Στην αρχή το περιοδικό είχε τίτλο: «Δελτίον της ΧΕΕΛ» και κυκλοφορούσε με 16 σελίδες και χωρίς εξώφυλλο. Το «Δελτίον» αυτό είχε σκοπό πληροφοριακό, δημοσίευε λίγα άρθρα και αρκετές ειδήσεις που ενδιαφέρονταν τους εκπαιδευτικούς, π.χ. για έκδοση νόμων και διαταγμάτων, για την εν γένει εκπαιδευτική κίνηση και ζωή, καθώς και τις έγκυκλιους του Υπουργείου Παιδείας και των Επιθεωρητών. Τέλος είχε και μερικά σχόλια για επίκαιρα γεγονότα και προτάσεις για την καλύτερη λειτουργία των σχολείων. Έπειτα άρχισε να δημοσιεύει περισσότερα παιδαγωγικά άρθρα και να αυξάνει τις σελίδες του. Έτσι άρχισε να γίνεται παιδαγωγικό περιοδικό, με περισσότερα άρθρα και μελέτες. Γι' αυτό το 1957 άλλαξε τον τίτλο του, ονομάστηκε «Έλληνοχριστιανική Αγωγή» συνάμα δέ αυξήσε τις σελίδες του από 16 σε 32.

Ο τίτλος «Έλληνοχριστιανική Αγωγή» είναι ένδεικτικός, φανερώνει καθαρά το ΑΚΤΙΝΕΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1999

σκοπό του Περιοδικού, ο οποίος ταυτίζεται με το σκοπό της ΧΕΕΛ, της οποίας αποτελεί επιστημονικό όργανο. Ο σκοπός αυτός είναι η θεμελίωση της ελληνικής εκπαίδευσης στις αρχές και στις αξίες της έλληνοχριστιανικής πνευματικής παραδόσεως. Τα άρθρα του περιοδικού αναφέρονται σε ποικίλα παιδαγωγικά θέματα, αλλά και σε θεολογικά και φιλοσοφικά ή ιστορικά πολλές φορές. Όλα τα θέματα εξετάζονται κυρίως από παιδαγωγική σκοπιά και με το φως της επιστήμης και της χριστιανικής πίστεως.

Η δομή του περιοδικού είναι η εξής: α) Κύριο άρθρο, ανώνυμο, το οποίο έγραφε παλαιότερα ο ιδρυτής της ΧΕΕΛ και Διευθυντής του περιοδικού αείμνηστος Ιωάννης Κολιτσάρας. Από το 1982 το κύριο άρθρο αντικαταστάθηκε από διάφορα σχόλια τα οποία παλαιότερα δημοσιεύονταν στο τέλος του περιοδικού. β) Διάφορα άρθρα πρώτα επίκαιρα και έπειτα άλλα αναφερόμενα σε διάφορα παιδαγωγικά και άλλα θέματα. Ένίοτε δημοσιεύονται και μερικά ποιήματα. γ) Εκπαιδευτικές ειδήσεις. Αυτές δημοσιεύονταν παλαιότερα με γενικό τίτλο «Χρονικά» ή «ειδήσεις από την Έλληνική και την ξένη Εκπαιδευτική Κίνηση» κ.λ.π. Η στήλη αυτή καταργήθηκε λόγω έλλειψης χώρου. δ) Επιστολές αναγνωστών. ε) Νεκρολογίες εκπαιδευτικών. στ) Έγκυκλιοι επιθεωρητών κ.λ.π. και ζ) Βιβλιοκρισίες, οι περισσότερες από τις οποίες είναι σύντομες κριτικές παρουσιάσεις βιβλίων, που ενδιαφέρουν τους εκπαιδευτικούς.

Στην «Έλληνοχριστιανική Αγωγή» δημοσιεύονται συχνά επίκαιρα άρθρα, σχετικά με θρησκευτικές και έθνικές εορτές, με ιστορικά γεγονότα ή άλλα επίκαιρα πνευματικά

θέματα. Ἐκτὸς αὐτῶν μερικά τεύχη εἶναι ἀφιερωμένα σὲ εἰδικὰ θέματα π.χ. σὲ προσωπικότητες παιδαγωγῶν, ὅπως τοῦ Σπ. Καλλιάφα, τοῦ Παν. Κοροντζῆ καὶ ἄλλων. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1998 ἐκδόθηκε ἀφιέρωμα γιὰ τὰ 50 χρόνια τῆς ΧΕΕΛ καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή».

Ἡ ΧΕΕΛ ὀργανώνει καὶ παιδαγωγικὰ συνέδρια κάθε δύο χρόνια, στὶς ἀρχὲς τοῦ Ἰανουαρίου. Στὰ συνέδρια αὐτὰ ἐξετάζονται διάφορα παιδαγωγικὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσουν εἰδικοί ἐπιστήμονες καὶ παιδαγωγοί, καὶ γίνεται συζήτηση. Τὰ Πρακτικὰ τῶν συνεδρίων αὐτῶν ἐκδίδονται σὲ βιβλίο, τὸ ὁποῖο ἔχει τίτλο τὸ κύριο θέμα τοῦ συνεδρίου. Τέλος ἡ ΧΕΕΛ ἔχει ἐκδώσει ἀξιόλογα παιδαγωγικὰ βιβλία, οἱ τίτλοι τῶν ὁποίων ἀναφέρονται στὴν τελευταία σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ περιοδικοῦ.

Ἡ ΧΕΕΛ μὲ τὸ ἀξιόλογο παιδαγωγικὸ περιοδικό της ἀγωνίζεται γιὰ μιὰ καλύτερη παιδεία, ἐργάζεται γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν

ἐλληνοχριστιανικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν στὴν ἐλληνικὴ ἐκπαίδευση. Στοὺς 54 τόμους τοῦ περιοδικοῦ ἔχουν δημοσιευθεῖ πολλὰ ἀξιόλογα ἄρθρα, ἓνα σύντομο εὔρετήριο τῶν πρώτων 35 τόμων ἔχει δημοσιευθεῖ στὸ τεύχος Ἰουνίου τοῦ 1983. Στὰ τεύχη τοῦ Δεκεμβρίου καὶ στὶς δύο τελευταῖες σελίδες τους, δημοσιεύεται κάθε χρόνο πίνακας περιεχομένων τῶν τευχῶν τοῦ ἔτους μὲ κατάταξη τῶν θεμάτων σὲ κατηγορίες, ἀνάλογες μὲ τὰ περιεχόμενα κάθε τόμου.

Ἡ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή» μὲ τὴν συνεχή παρουσία της καὶ τὴν πνευματικὴ της προσφορὰ στοὺς ἐκπαιδευτικούς παρέχει μιὰ εἰκόνα τῶν προβλημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τοὺς ἐκπαιδευτικούς στὴν ἐποχὴ μας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγῶνων τῶν χριστιανῶν παιδαγωγῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν γιὰ μιὰ καλύτερη παιδεία.

Β.Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΔΥΝΑΜΙΑ

*Τί νὰ γράψω καὶ τί νὰ πῶ
γιὰ τὸν καῦμό
τῶν ἔγγιστα
ποὺ ἀνήμεροι μακρόθεν
θεωροῦν
τὰ γινόμενα!*

Ι.Α. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΑΡΑΤΡΑΓΟΥΔΑ ΣΤΟ INTERNET

Γάμοι διαταράσσονται, παιδιά γίνονται επιθετικά και μπλέκουν εύκολα σε φασαρίες, πολλοί διαπράττουν παρόνομες πράξεις ή ξοδεύουν υπερβολικά πολλά χρήματα. Αυτά είναι κάποια από τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι ψυχολόγοι και οι κοινωνικοί έρευνητές που μελέτησαν τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τη μεγάλη έρευνα, που διεξήγαγε μεταξύ των χρηστών του Internet, ο άμερικανικός τηλεοπτικός σταθμός ABC NEWS.

Η έρευνα αυτή είναι η μεγαλύτερη που έχει γίνει μέχρι σήμερα ανάμεσα στους χρήστες Internet. 17.251 απαντήσεις σε συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο συγκεντρώθηκαν στην ηλεκτρονική διεύθυνση: abc-news.com. Από την έπεξεργασία αυτών των απαντήσεων προέκυψε ότι σχεδόν το 6% των χρηστών του Internet ασχούν από κάποιες μορφής έθισμο σε αυτό. Κι αφού η έρευνα αυτή έγινε στο μεγαλύτερο μέχρι σήμερα δείγμα «σέρφερ», οι έπιστήμονες συμπεραίνουν ότι επιβεβαιώνεται ή μέχρι σήμερα γενική εκτίμηση ότι ο έθισμος στο Internet είναι ένα πραγματικό, όσο και επικίνδυνο, γεγονός. Η παραπάνω έρευνα παρουσιάστηκε στο έτησιο συνέδριο της Άμερικανικής Ένωσης Ψυχολόγων και το γενικό συμπέρασμα ήταν ότι η παρορμητική και υπερβολική χρήση του Internet συνιστά πραγματική ψυχολογική διαταραχή!

Το παρήγορο είναι ότι το συγκεκριμένο ποσοστό του 6% είναι χαμηλότερο από το 10% ή και περισσότερο, που προέκυπτε από έρευνες που διεξήχθησαν στο παρελθόν μεταξύ φοιτητών-χρηστών του Internet. Βέβαια αυτό δεν άναιρεί τα καταστρεπτικά αποτελέσματα που έχει για τους νέους ανθρώπους ή κατάχρηση του νέου αυτού μέσου, που καταντά σ' αυτές τις περιπτώσεις μάλλον μέσο άπομονώσεως παρά έπικοινωνίας.

Πάντως το Internet έχει γίνει αναγκαίο για μεγάλες ομάδες πληθυσμού. Οι ειδικοί πια

στεύουν ότι είναι ένα νέο μέσο έπικοινωνίας, φτηνό και γρήγορο, με παγκόσμια κάλυψη και τεράστιες δυνατότητες, ιδίως έμπορικές. Είναι με λίγα λόγια το μέσο του αύριο! Ήδη πολλές έπιχειρήσεις κάνουν την εμφάνισή τους με διαφημιστικές σελίδες στο Internet, αξιοποιώντας ένα μοναδικό του πλεονέκτημα, την άμφίδρομη έπικοινωνία, και ξοδεύοντας περίπου 2 δισ. δολάρια για τον σκοπό αυτό. Άλλες πάλι έπιχειρήσεις αξιοποιούν το Internet για την ανάπτυξη των πωλήσεών τους. Από βάσεις δεδομένων που περιέχουν έκατομμύρια τίτλους βιβλίων, μπορεί κανείς να παραγγείλει το βιβλίο που έπιθυμεί. Άκόμα μπορεί να έπιλέξει και να αγοράσει το καινούργιο ή μεταχειρισμένο αυτοκίνητό του! Άλλά και για τους πνευματικούς ανθρώπους το Internet είναι μια άνεξάντλητη δεξαμενή πληροφοριών, από την οποία μπορούν, με υπεύθυνη και σάφρονα χρήση, να ώφεληθούν.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

Έλειτούργησε από 26 Μαΐου μέχρι 4 Ιουλίου στο Ζάππειο Μέγαρο μια σημαντική έκθεση: Τοιχογραφίες από τα μοναστήρια του Κοσσυφοπεδίου. Η έκθεση περιελάμβανε 41 αντίγραφα από τις ώραιότερες τοιχογραφίες τεσσάρων ναών-μοναστηρίων του Κοσσυφοπεδίου, του Πατριαρχείου της Πέτς της Παναγίας Λιέβισκα, της Γκρατσάνιτσα και της εκκλησίας των Ντέσσαοι.

Τα έκθέματα προέρχονται από το Έθνικό Μουσείο Βελιγραδίου. Από το 1950 άρχισε σε ειδικό τμήμα του η αντίγραφή έκατοντάδων τοιχογραφιών και έκμαγείων γλυπτικής.

Οι εκτιθέμενες τοιχογραφίες είναι βυζαντινής τεχνοτροπίας του 14ου αιώνας. Σε πολλές από αυτές υπάρχουν συντομογραφίες στην έλληνική γλώσσα (Μήτηρ Θεού, Ίησούς Χριστός, κ.ά.)

Οι άγιογραφίες αυτές, πέραν της θεολο-

γικής-λειτουργικής σημασίας τους, αποτελούν και μνημεία τέχνης και συναδελφώσεως πολιτισμών. Στόν τοίχο του μοναστηρίου της Παναγίας Λιέβισκα είναι χαραγμένες, από τὸ χέρι ἀγνώστου Τούρκου στρατιώτου, οἱ ἀκόλουθες λέξεις: «*Ἡ κόρη τοῦ ματιοῦ μου εἶναι φωλιὰ γιὰ σένα -τίμησέ μας μπαίνοντας μέσα, αὐτὸ τὸ σπίτι εἶναι δικό σου*». Ἀποδίδονται στὸν μουσουλμάνο ποιητὴ τοῦ 14ου αἰῶνος Χάφρις.

Τὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ μὲ τὴν ἔκθεση αὐτὴ διεπίστωσε τὴν ἱερότητα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κοσσυφοπεδίου γιὰ τοὺς θρησκευομένους Σέρβους οἱ ὁποῖοι τὴν χαρακτηρίζουν ὡς ἅγια τῶν ἁγίων. Εἶναι κρίμα πού τὰ ἀριστουργήματα αὐτὰ τοῦ θρησκευτικοῦ πολιτισμοῦ ἔμειναν ἔκθετα στὶς ἐξ ἀέρος καταστροφές τοῦ προσφάτου πολέμου.

Ἡ ἔκθεσις θὰ συνεχισθῆ μέχρι καὶ τὸν Ὀκτώβριο στὶς πόλεις Ἡράκλειο, Βόλο, Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη καὶ Πάτρα. Σημειώνομε ὅτι στὴν ἔκθεσι πωλεῖται ἐπιμελημένος κατάλογος μὲ ὅλες τὶς τοιχογραφίες.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

Τὴν Κυριακὴ 5 Δεκεμβρίου θὰ γίνεῖ ἡ μνημιαία **Θεία Λειτουργία** γιὰ τὰ μέλη καὶ τοὺς φίλους τῆς Ἐνώσεώς μας στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Καρύτση 14, Ἀθήνα. Θὰ ἀκολουθήσει ἐκδήλωση μὲ θέμα «Μικρὰ καὶ μεγάλα μυστικά τῆς Φύσης» καὶ ὁμιλητὴ τὸν Δρα Γεώργιο Σταθά, Γεωπόνου, Ἐρευνητῆ Δ' τοῦ Μπενακειοῦ Φυτοπαθολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

Τὴν Τετάρτη 10 Νοεμβρίου στὶς 6 το ἀπόγευμα, στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Καρύτση 14, ἡ Ἐνωσή μας ὀργανώνει ἡμερίδα μὲ θέμα «**Τὸ Internet καὶ ἡ ἐπανάσταση τῆς Πληροφορικής**». Θὰ μιλήσουν οἱ:

* Δημήτριος Λιαρομάτης, δικηγόρος στὸν Ἄρειο Πάγο, μὲ θέμα «Γενικὴ εἰσαγωγή».

* Χρῆστος Χρυσάνθης, δικηγόρος, Δρ Νομικῆς στὸ Ἐμπορικὸ Δίκαιο, μὲ θέμα: «Τὸ

ἠλεκτρονικὸ ἐμπόριο».

* Ἀναστάσιος Μαρίνος, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, μὲ θέμα: «Internet καὶ Δίκαιο».

* Κωνσταντῖνος Δελικωνσταντῆς, Καθηγητῆς Παιδαγωγικῶν τοῦ Α.Π.Θ., μὲ θέμα: «Techopoly. Ἀνθρωπολογικοὶ προβληματισμοὶ γιὰ ἓνα νέο πολιτισμὸ».

Τὸ Σεμινάριο Θετικῶν καὶ Βιολογικῶν Ἐπιστημῶν, μὲ συντονιστὴ τὸν Ἀκαδημαϊκὸ κ. Γεώργιο Κοντόπουλο, θὰ γίνεῖ τὸ Σάββατο 20 Νοεμβρίου καὶ ὥρα 18:30 στὸν 6ο ὄροφο τοῦ κτιρίου Καρύτση 14.

Ὁ Κύκλος Ἱατρῶν θὰ συναντηθεῖ στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε., στὰ μέσα Νοεμβρίου, γιὰ νὰ συνεχίσει τὴ μελέτη τοῦ θέματος: «Βελτίωση τῆς νοσοκομειακῆς περιθάλψεως στὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Κύκλος Νομικῶν θὰ συνεχίσει τὶς συναντήσεις του στὸ γραφεῖο τοῦ κ. Δ. Λιαρομάτη, Βουλῆς 17, 4ος ὄροφος, Πλ. Συντάγματος.

Ὁ Κύκλος μελέτης Ἀγίας Γραφῆς ἀνδρῶν συνεχίζει τὴ μελέτη Ψαλμῶν μαζί μὲ παράλληλα χωρῖα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Οἱ συναντήσεις γίνονται Κυριακὴ στὶς 11 π.μ. στὸ γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.

Ὁ Κύκλος μελέτης Ἀγίας Γραφῆς γυναικῶν θὰ ξεκινήσει τὶς συναντήσεις του ἐντὸς τοῦ Νοεμβρίου.

Τέλος ὁ Κύκλος νέων ἐπιστημόνων θὰ συναντηθεῖ τὴν Κυριακὴ 14 Νοεμβρίου μὲ θέμα «Τρόπος ζωῆς καὶ υγεία» καὶ εισηγητὴ τὸν Ὀμότιμο Καθηγητὴ Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γεώργιο Δαῖκο. Τὴν Κυριακὴ 28 Νοεμβρίου μὲ θέμα: «Ἡ ἐλευθερία μας» καὶ εισηγητὴ τὸν Ὀμότιμο Καθηγητὴ τοῦ Οἰκονομικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Χριστόφορο Διακόπουλο καὶ τὴν Κυριακὴ 12 Δεκεμβρίου μὲ θέμα: «Πορεία πρὸς τὴ Βηθλεὲμ» καὶ εισηγητὴ τὸν π. Κωνσταντῖνο Σακαρίδη. Οἱ συναντήσεις γίνονται στὴν αἴθουσα Βερίτη, Καρύτση 14, στὶς 11 π.μ.

ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΣΩΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΑΜΕΙΟΝ ΘΡΑΚΗΣ

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

Μὲ ιδιαίτερο ἐνδιαφέρον μελέτησα ἓνα καλαίσθητο βιβλίον, πού ἐφθασε στὰ χέρια μου μὲ ἐπικεφαλίδα: «Ταμείον Θράκης» (Ξάνθη 1994) Περιγράφει τὴν ἀγάπη καὶ τὸ δημιουργικὸ ἔργο μιᾶς ομάδος ἐπιτημόνων, ἀκαδημαϊκῶν, συγγραφέων καὶ ἄλλων, πού ἀγωνίζονται γιὰ τὴν διάσωση τῆς Θράκης καὶ τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς «στὰ πλαίσια πάντα τῆς πολιτιστικῆς παρουσίας τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης στὰ Βαλκάνια, τίς παρευξείνιες χώρες καὶ τὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Μεσογείου». Ἀκόμη τὸ Ταμείον Θράκης, ἀγωνίζεται «γιὰ τὴν εἰρηνικὴ καὶ δημιουργικὴ συμβίωση μειονοτήτων ἢ ἐθνικῶν ομάδων, τόσο στὴν Ελλάδα, ὅσο καὶ στὴν ὑπόλοιπη Βαλκανικὴ». Ἐπιδιώκει νὰ ξεχωρίσει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ μάζα καὶ νὰ ὑπηρετήσει τὴν ὁμορφιά, τὴν καλοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια» ἔννοιες πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων στὴν πατρίδα μας.

Μέσα στὶς δραστηριότητες περιλαμβάνονται μορφωτικὲς Κατασκηνώσεις στὰ Ἀρχαῖα Ἄβδηρα, πατρίδα τοῦ Δημοκρίτου καὶ τοῦ Λευκίπου, γιὰ Πομάκους καὶ Μουσουλμάνους μαθητὰς, γιὰ παιδιὰ προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ Ὀμογένεια (Βαλκάνια, παρευξείνιες χώρες), φιλοξενία νέων Σαρακατσάνων τῆς Βουλγαρίας κ.ἄ.

Ἰδιαίτερη φροντίδα δίνεται στὴν ἐκμάθηση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τόσο στὶς Κατασκηνώσεις, ὅσο καὶ σὲ ὄργανωμένα μαθήματα, γιὰ Πομάκους καὶ Μουσουλμάνους μαθητὰς.

Σ' αὐτὰ νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ἐκπαιδευτικὲς ἐκδρομὲς Πομάκων, στὴ Θράκη καὶ ἄλλου, ὅπου μαρτυρεῖται ἡ ἑλληνικὴ παρουσία 3000 χρόνων. Ἀκόμη ἡ χρηματοδότηση ἐκδόσεων, σχετικὰ μὲ τὴν προβολὴ τῆς Θράκης, δημοσιεύματα στὸν Τύπο καὶ πα-

ρεμβάσεις στὴν Τηλεόραση, γιὰ τὴν Θράκη.

Μέσα στὶς προοπτικὲς ὑπάρχει καὶ ἡ δημιουργία εὐρωπαϊκοῦ χωριοῦ, σὲ χώρο πού παραχωρήθηκε στὴν περιοχή τῶν Σαπῶν. Θὰ περιλαμβάνει ξενώνες, αἴθουσες συναντήσεων καὶ ψυχαγωγίας, ἀμφιθέατρα, ὑπαίθριο θέατρο, ἀθλητικὲς ἐγκαταστάσεις κ.λ.π.

«Ἴσως δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ ὅτι μετὰ ἀπὸ 3000 χρόνια, στὴ γῆ τοῦ Ὀρφέα δημιουργεῖται καὶ ἓνα διεθνὲς ἐπιστημονικὸ Κέντρο μὲ θέμα τὴν πολυπλοκότητα, τὸ χάος καὶ τὴν τάξη», μὲ τὴν ὀνομασία «Διεθνὲς κέντρο πολυπλοκότητος καὶ χάους» καὶ συγκεκριμένα στὴν Ξάνθη. Θὰ συνεργαστοῦν διακεκριμένοι Ἕλληνες καὶ ξένοι Ἐπιστήμονες.

Τὸ «Ταμείον Θράκης» εἶναι ταμείον ἐλπίδας γιὰ ὅλους, πού πονοῦν γιὰ τὸν τόπο αὐτό, μέσα στὴν ἠθικὴ κατάπτωση καὶ τὴν ἔμβλυνση τῶν συνειδήσεων.

Τὸ βιβλίον στέλνει μηνύματα, πού θέλει νὰ περάσουν στὶς εὐαίσθητες καρδιές, σὲ μιὰ ἐποχὴ, πού ὑποφέρε ἀπὸ τὰ δεινὰ ἐνὸς παράλογου πολέμου.

Ἡ ἱστορικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀνάδειξη τῆς Θράκης, θὰ ἀπομακρύνει τὸν ἐξ Ἀνατολῶν κίνδυνον, πού διαρκῶς διαβρώνει τὸ ἔδαφος.

Τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, πού τόσα ἔχει προσφέρει στὸν ἑλληνικὸ λαό, μπορεῖ νὰ συμβάλει καὶ στὸ στόχο, νὰ γίνῃ ἡ Θράκη πνευματικὸ κέντρο ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἰδιαίτερα ὄλων τῶν Ὀρθόδοξων λαῶν τῶν Βαλκανίων. Ἡ Ὀρθόδοξία πρέπει νὰ ἔχει τὸ λόγο τῆς. Διαθέτει τὴν μοναδικὴ δύναμη, πού μπορεῖ νὰ νικήσῃ τὰ πάντα.

Μὲ βαθεῖα τιμὴ

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

«ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ
ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΣ»

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

«Ἀφῆστε τους με τὴν ντροπὴ τους γιὰ τὴν προδοσία ποὺ ἔχουν κάνει στὰ παιδιά μας»

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τελειώνει τὸ ἄρθρο του, τῆς 25/9, στὴν ἔφημερίδα «The Daily Telegraph» τοῦ Λονδίνου, μὲ τίτλο «The real school Vandals», ὁ ἀρθρογράφος Daniel Gohanson διαμαρτυρούμενος γιὰ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, νὰ περικόψει κονδύλια ἀπὸ τὴν Παιδεία, πρᾶγμα ποὺ ἔχει δημιουργήσει ἀγανάκτηση, τόσο στοὺς ἐκπαιδευτικούς Κύκλους ὅσο και στοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀναγκάζονται νὰ στραφοῦν πρὸς τὴν ἰδιωτικὴ Ἐκπαίδευση, γιὰ νὰ πετύχουν μιὰ ἀνώτερη πνευματικὴ στάθμη γιὰ τὰ παιδιά τους.

Ἐφθασε ὁ Διευθυντὴς τοῦ London Oratory, ὅπου φοιτοῦν οἱ δύο γιοὶ τοῦ Tony Blair, νὰ ζητηθεῖ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, 45 ἀγγλικὲς λίρες τὸ μῆνα, γιὰ ἐνίσχυση τοῦ σχολείου, πρᾶγμα ποὺ ἐνόχλησε τὸν Πρωθυπουργό.

Μὲ τὴν περικοπὴ τῶν κονδυλίων ἀδυνατοῦν οἱ Ἀγγλοὶ Ἐκπαιδευτικοὶ νὰ βελτιώσουν τὶς κτιριακὲς σχολικὲς μονάδες, νὰ ἐνισχύσουν τὶς σχολικὲς βιβλιοθῆκες καὶ τὰ διάφορα ἐργαστήρια.

Μὲ ἔντονο κριτικὸ ὕφος, ὁ ἀρθρογράφος ἐρωτᾷ ποιοὶ εἶναι οἱ ἔνοχοι ἄνδρες καὶ οἱ ὑπεύθυνες γυναῖκες τοῦ Κοινοβουλίου, γι' αὐτὴν τὴν πράξη τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ βανδαλισμοῦ.

Ἀκολουθεῖ γελοιογραφία καταστροφῆς σχολείου μὲ τσεκούρι, ἀπὸ δύσμορφο γέροντα μὲ τὴν ἐπιγραφή «κατεδάφισις», ἐνῶ ἕνας ἄνδρας μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ καπέλο στὸ κεφάλι

καὶ τὴν τῆβενο, προσπαθεῖ νὰ τὸν σταματήσει μπαίνοντας στὴ μέση.

Αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν σύγχρονη ἀγγλικὴ πραγματικότητα. Ὡς πρὸς τὴν δικὴ μας σχολικὴ πραγματικότητα τί εἶδους βανδαλισμοὺς συναντᾶμε σήμερα; Γιὰ μᾶς δυστυχῶς δὲν εἶναι μόνο τὸ οἰκονομικόν. Εἶναι καὶ ἡ ἀμεριμνησία μικρῶν καὶ δυστυχῶς καὶ πολλῶν μεγάλων, γιὰ τὴν δημόσια περιουσία, ποὺ ἐπανελημμένα ἔχει γίνει ἀρένα βανδάλων. Εἶναι ἀκόμη ὄχι λίγες φορές, ἡ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ διδακτικὸ προσωπικόν, γιὰ τὴν διδακτέα ὕλη καὶ τὴν ἐμπέδωση αὐτῆς καὶ ἡ τροπὴ πρὸς τὰ Φροντιστήρια.

Τὰ μικρὰ κονδύλια γιὰ τὴν Παιδεία, παρασύρουν συνειδηθεῖς πρὸς ἄλλες ὁδοὺς, καὶ ἡ λειτουργία κτιρίων μὲ βασικὲς ἀτέλειες ἐξοργίζουν μαθητὰς καὶ γονεῖς καὶ διδακτικὸ προσωπικόν, ποὺ ὅσο καὶ νὰ θέλει νὰ προσφέρει τὸν καλύτερο ἑαυτό του φρενάζεται ἀπὸ τὶς δυσκολίες.

Δυστυχῶς ὁ ἐκπαιδευτικὸς βανδαλισμὸς ἔχει τὸ λόγο του καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἂν δὲν δοθεῖ προτεραιότητα στὴν Παιδεία, οἱ Βάνδαλοι θὰ ἐπανέλθουν δριμύτεροι. Ἐχομε ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ Παιδεία, γερὴ, δυνατὴ, δημιουργικὴ, ποὺ θὰ μπορέσει ν' ἀντιμετωπίσει τὶς προκλήσεις τῶν καιρῶν, νὰ συμβάλει στὴν ἐδραίωση τῆς εἰρήνης καὶ νὰ βοηθήσει στὴν πορεία γιὰ τὴν κατάκτηση τῶν πνευματικῶν ἀξιών καὶ τὴν πραγμάτωσή τους στὴ γῆ.

Τὸ ἔγκριτο Περιοδικόν σας, ἔχει συμβάλει ἐπανελημμένα σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Ἐλπίζουμε καὶ πάλι.

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
Μ. Ι. Α.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 200. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 2000, ἐξωτερικοῦ 20 \$ U.S.A. Ἡ διευθύνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰομένηποτε χειρόγραφα. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 1999

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

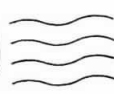
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων πού υπάρχουν σήμερα

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄	 1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	 1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για αγόρια από 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)	 1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	 1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	 1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	 500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	 500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	 800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο 32 23 560.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κεφάλαια από την ιστορία της τέχνης και μάλιστα της ελληνικής, της οποίας οι κλασσικές περιόδοι, αρχαία και βυζαντινή, είναι οι γενέτειρες, κατά μέγα μέρος, των νεωτέρων λογοτεχνιών.

***

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Άναφορά στις διάφορες πτυχές της Ιστορίας, της Θρησκείας, του ήθους και της πολιτισμικής κληρονομιάς του Έλληνισμού.

***

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ιστορία - Παιδεία

***

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

Γ' έκδοση

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρούτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283